

Trajectòries sociolaborals de la població immigrada. Factors explicatius

Sarai Samper i Raquel Moreno
(D-CAS, Col·lectiu d'Analistes Socials)

Trajectòries sociolaborals de la població immigrada. Factors explicatius

Sarai Samper i Raquel Moreno
(D-CAS, Col·lectiu d'Analistes Socials)

Trajectòries sociolaborals de la població immigrada. Factors explicatius

Sarai Samper
Raquel Moreno
(D-CAS, Col·lectiu d'Analistes Socials)

Sarai Samper i Raquel Moreno són sociòlogues i des de 2004 desenvolupen la seva tasca professional a D-CAS (Col·lectiu d'Analistes Socials), consultora que col·labora amb institucions públiques en la realització d'estudis i projectes aplicats en l'àmbit de les polítiques socials.

Informes Breus és una col·lecció de la Fundació Jaume Bofill que es distribueix gratuïtament. S'hi publiquen els resums i les principals conclusions d'investigacions que han estat promogudes per la Fundació, així com documents inèdits en llengua catalana, i que com succeeix amb els resums de les investigacions, es consideren rellevants pel seu interès social i polític.

Totes les publicacions de la Fundació Jaume Bofill estan disponibles per a descàrrega al web www.fbofill.cat.

Primera edició: desembre 2009

© dels textos: Sarai Samper i Raquel Moreno
© d'aquesta edició:
Fundació Jaume Bofill, 2009
Provença, 324
08037 Barcelona
fbofill@fbofill.cat
<http://www.fbofill.cat>

Edició a cura d'Editorial Mediterrània

Disseny: Amador Garrell
Maquetació: Jordi Vives

ISBN: 978-84-692-8002-7

Índex

Resum	9
PRESENTACIÓ	11
1. SOBRE LA MOSTRA ENQUESTADA: LES DIFERENTS ONADES MIGRATÒRIES A CATALUNYA	17
Fases dels fluxos migratoris cap a Catalunya des de l'estranger	20
2. TRAJECTÒRIES EN EL MERCAT DE TREBALL	27
La situació laboral al país d'origen	29
El primer treball després d'immigrar	32
El treball actual	41
3. LA RELACIÓ AMB EL PAÍS D'ORIGEN	55
Les xarxes migratòries	57
Les remeses	61
La comunicació amb persones del país d'origen	65
Viatges al país d'origen i voluntat de retorn	67
4. CONEIXEMENT DE LLENGÜES	69
Capitals lingüístics	71
Coneixement del castellà i del català	76
5. CONCLUSIONS	83

RESUM

La Encuesta Nacional de Inmigrantes 2007 (ENI-07) ressegueix les trajectòries socials i laborals d'una àmplia mostra de persones immigrades a Catalunya. Aprofitant la representativitat estadística d'aquesta font pel que fa als tipus de trajectòries, hem fet una anàlisi per trobar les variables que expliquen la diferent posició socioeconòmica assolida per les persones immigrades en l'estructura laboral i salarial de Catalunya.

De l'ENI-07 se'n desprèn que el nivell d'estudis és el principal factor que explica les desigualtats en la posició socioeconòmica dels immigrants. El nivell d'estudis interactua amb dues variables més: d'una banda, les xarxes migratòries com a proveïdores d'informació i oportunitats laborals en el país receptor; i de l'altra, el capital lingüístic de les persones immigrades a Catalunya, format per la llengua materna i les llengües apreses posteriorment. Totes tres variables, nivell d'estudis, xarxa migratòria i capital lingüístic, condicionen el desenvolupament d'itineraris sociolaborals molt diferenciats entre les persones immigrades.

Presentació

Durant l'any 2008 s'han fet públics els resultats de l'Encuesta Nacional de Inmigrantes (ENI-07) duta a terme per l'Instituto Nacional de Estadística i adreçada a una mostra representativa de les persones immigrades que viuen a cada comunitat autònoma espanyola. El treball de camp es va fer entre finals del 2006 i principis del 2007. Actualment, l'explotació de les microdades de l'enquesta està oberta a tots els investigadors i investigadores i representa un recurs ric per analitzar molts aspectes de les trajectòries migratòries de les persones immigrants i per confrontar hipòtesis o models explicatius d'aquestes trajectòries.

Un primer punt fort de l'ENI-07 és sens dubte la grandària de la mostra: a tot Espanya es van recollir un total de 15.465 qüestionaris vàlids. A Catalunya, àmbit en què situarem l'anàlisi que fem en aquest document, la mostra consta de 1.820 persones enquestades, representatives de la distribució per províncies de residència, països de procedència, sexes i edats que hi havia a principis del 2007.¹ Un altre punt fort de l'enquesta és l'exhaustivitat del qüestionari en el recorregut que fa de la trajectòria migratòria de les persones enquestades. Així, el qüestionari s'estructura en mòduls que passen per pràcticament tota la trajectòria migratòria: característiques de tots els membres de la llar, característiques de la persona enquestada (lloc de naixement, edat, estudis, idiomes que coneix, estat civil, situació administrativa...), situació prèvia al país d'origen, experiència .....

1. INE (2009). *Encuesta Nacional de Inmigrantes 2007: una monografía*. Madrid: Instituto Nacional de Estadística (p. 8).

migratòria anterior, forma d'arribada a Espanya, itinerari laboral i residencial des de l'arribada a Espanya, lloc de residència dels familiars que no viuen a la mateixa llar que la persona enquestada, relació que es manté amb el país de naixement, participació sociopolítica a Espanya, intencions de retorn i reagrupament, etc.

L'amplitud temàtica de l'enquesta porta, tanmateix, a no aprofundir en molts dels temes i a enfocar-los gairebé sempre des d'un pla molt factual o objectiu, deixant de banda els aspectes més subjectius o valoratius que en fan les persones enquestades. De cara a fer una anàlisi de les “desigualtats o diferències” que es constaten en les trajectòries migratòries de les persones immigrants o dels diferents processos d'integració, es troba a faltar aquest tipus de preguntes, que permetrien fer una anàlisi més comprensiva i no tant descriptiva d'aquestes trajectòries. Un altre punt feble ha estat l'any de referència de l'enquesta —el 2007— i que justament ha coincidit amb l'inici d'un canvi de conjuntura molt important, que s'ha fet plenament manifest durant el 2008, any en què les dades s'han començat a analitzar. Això fa que com a “retrat” de la situació i de les condicions de vida de la població immigrant, l'ENI-07 resulti, tot i la seva novetat, bastant desfasat, especialment en àmbits com la situació laboral o legal. Tanmateix, l'enquesta continua sent un recurs útil i ric per analitzar les relacions que es donen entre les diferents variables analitzades, extraient tendències o pautes que expliquen l'heterogeneïtat de situacions que trobem entre la població immigrada.

L'heterogeneïtat de la població immigrant és precisament el focus de l'anàlisi que presentem en aquest document: més enllà dels resultats generals, l'objectiu ha estat destriar les variables que demostren tenir una incidència o una causalitat més grans en la variabilitat de situacions que empíricament es constaten entre la població immigrant. Emprant com a matèria prima les dades de l'ENI-07 obtingudes a Catalunya, hem centrat l'anàlisi en tres àmbits temàtics: la trajectòria laboral, la relació amb el país d'origen i els capitals lingüístics. L'elecció d'aquests tres àmbits ve donada, d'una banda, per la seva rellevància en l'estudi dels processos d'integració i, de l'altra, pel fet de ser tres àmbits abordats amb una certa profunditat en el qüestionari de l'ENI-07, a diferència d'altres que són tractats de forma molt més tangencial.

Com hem dit, l'anàlisi està orientada a intentar copsar en cadascun d'aquests tres àmbits (treball, relació amb el país d'origen i llengua) les variables més directament explicatives de l'heterogeneïtat de situacions que trobem, mitjançant tècniques multivariables d'anàlisi discriminant que permeten destriar quina o quines variables tenen un major poder predictiu sobre el resultat d'unes altres.

Aquesta anàlisi, però, se centra únicament en les persones arribades durant els deu anys anteriors a l'enquesta, és a dir, persones arribades entre el 1997 i el 2007. La raó d'excloure de l'anàlisi les persones arribades abans del 1997 i que per tant feia més de deu anys que residien aquí en el moment de l'enquesta es deu per una banda al fet que tants anys de residència fan dubtar de fins a quin punt la persona pot ser considerada encara immigrant (en molts casos estem parlant de persones que han viscut més temps a Catalunya que al seu país d'origen). Però per sobre d'aquesta raó, hem optat per excloure de l'anàlisi les onades migratòries més antigues a Catalunya pel fet que presenten un perfil sociodemogràfic tan diferent quant a procedències i motius per emigrar de les migracions de la darrera dècada, que les diferències trobades en la seva situació actual a Catalunya no tan sols es deuen al temps de residència, sinó sobretot a aquest perfil de partida diferent, que altera en bona mesura els resultats generals que s'obtenen de l'ENI-07. Expliquem aquesta qüestió en l'apartat següent.

1 Sobre la mostra enquestada: les diferents onades migratòries a Catalunya

L'ENI-07 parteix d'un concepte molt ampli d'immigrant, que queda definit com: *“aquellas personas que en el momento de realización de la encuesta tienen más de 15 años de edad y llevan viviendo en España al menos un año o, llevando menos de un año, tienen intención de estar al menos un año en España. Así, entre las personas encuestables, se incluyen tanto personas de nacionalidad extranjera como de nacionalidad española pero todas ellas nacidas en el extranjero, independientemente de los años que lleven viviendo en España. Incluye también aquellas personas, hijas de españoles, que hayan nacido en otros países siempre que hayan residido al menos un año en aquel país extranjero. También incluye a las nacidas en otros países que se hayan acogido a la nacionalidad española antes de llegar a España por virtud de sus vínculos de parentesco con otros españoles o que se hayan nacionalizado españolas una vez establecida su residencia en España”*².

Aquesta definició de partida, que delimita les persones enquestables, fa emergir la gran diversitat i antiguitat del fenomen de la immigració estrangera a Catalunya, fins al punt que ens podem trobar des de persones arribades l'any 1921 fins a persones arribades l'any 2007. Copsar aquesta amplitud és molt interessant per estudiar l'evolució dels fluxos migratoris i tipificar diferents onades migratòries.

.....
2. INE (2009). *Encuesta Nacional de Inmigrantes 2007: una monografía*. Madrid: Instituto Nacional de Estadística (p. 8).

Tanmateix, ens obliga a valorar fins a quin punt podem aplicar una mateixa anàlisi en aspectes laborals, lingüístics i de relació amb el país d'origen a tota aquesta suma eclèctica de fluxos migratoris, independentment de l'època i el context en què han arribat.

Passem, en primer lloc, a caracteritzar les fases o onades migratòries principals que *grosso modo* es desprenen de la mostra.

FASES DELS FLUXOS MIGRATORIS CAP A CATALUNYA DES DE L'ESTRANGER

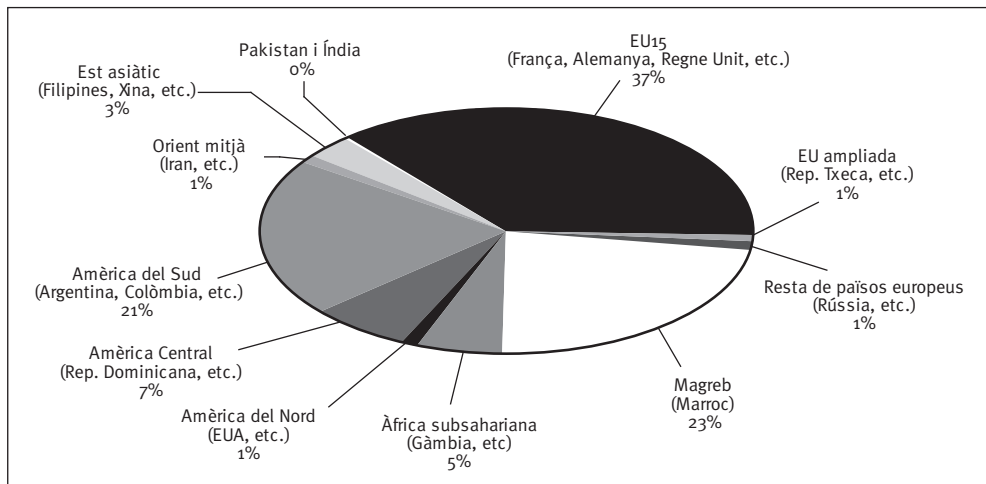
Abans del 1997

Un 30% de les persones nascudes a l'estranger i actualment establertes a Catalunya van arribar abans del 1997 a Espanya, segons l'ENI-07. Són, per tant, persones que en el moment de l'enquesta feia més de deu anys que eren a Espanya, la majoria havien arribat durant la dècada dels vuitanta i noranta. El gruix de les migracions en aquells moments provenia d'Europa occidental, del Magreb i de l'Amèrica del Sud, mentre que la resta de procedències eren molt inusuals.

Entre les persones immigrants procedents d'Europa occidental arribades abans del 1997, que eren la major part dels estrangers que arribaven en aquella època, trobem molts fills i filles de pares espanyols emigrats anteriorment i que decideixen retornar a Espanya, especialment procedents de França, Alemanya, el Regne Unit, Holanda, etc. Així, un 40% dels europeus occidentals arribats abans del 1997 tenia el castellà o excepcionalment el català com a llengua materna i més de la meitat tenen almenys un ascendent (pare o/i mare) nascuts a Espanya. Un 52% van venir per motius familiars (gairebé sempre van immigrar juntament amb la seva família) i també, en gairebé la meitat dels casos, van immigrar sent encara menors d'edat. El conjunt d'aquesta població nascuda a l'Europa occidental i arribada abans del 1997 es caracteritza per haver assolit (aquí o al seu país d'origen)

Gràfic 1.

Principals regions d'origen i nacionalitats de les persones arribades abans del 1997

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

un nivell d'estudis relativament elevat i es concentra en ocupacions tècniques i professionals en activitats terciàries. Un 60% de les persones enquestades tenia la nacionalitat espanyola en el moment de fer l'enquesta.

El perfil dels immigrants “pioners” procedents del Magreb és molt diferent: en aquest cas es tracta sobretot de persones arribades durant els anys vuitanta i noranta, majoritàriament homes en edats situades pels volts de la vintena. El motiu principal per immigrar va ser, en aquest cas, cercar un treball o un de millor, la qualitat de vida i les raons familiars. Val a dir també que un 22% tenia com a llengua materna el castellà i un 15% tenia nacionalitat espanyola des del naixement, de manera que una petita part d'aquests fluxos migratoris pot tenir relació també amb moviments de retorn de famílies anteriorment emigrades al Marroc, possiblement en el marc del protectorat espanyol que hi va haver al nord d'aquest país.

El nivell d'estudis del conjunt de persones marroquines arribades abans del 1997 és força baix en comparació de la resta de fluxos: un 61% tenia estudis primaris o inferiors, un 32% tenia estudis secundaris i només un 6,6% tenia estudis superiors en el moment de fer l'enquesta. Quant a la seva situació actual, és força clara la concentració en treballs no qualificats o manuals; destaca clarament el sector de la construcció (30% dels que treballen), mentre que només un 12% ocupava llocs de treball de "coll blanc" en càrrecs tècnics, de gerència o com a empleats de tipus administratiu. El 2007, un 37% de les persones enquestades tenia la nacionalitat espanyola.

Finalment, els inicis del flux migratori sud-americà se situen a principis dels anys vuitanta i noranta, amb una mitjana d'edat que també rondava la vintena d'anys, tot i que en molts casos anaven acompanyats de fills menors d'edat (un 36,6% de les persones arribades en aquells anys procedents de l'Amèrica llatina eren menors d'edat). Entre els motius per immigrar predominen els relacionats amb raons familiars, seguits de prop pels relacionats amb la qualitat de vida i la cerca d'un treball millor. Argentins i, en menor mesura, colombians i peruans van ser llavors les nacionalitats predominants. Quant a la seva posició en l'escala laboral en el moment de l'enquesta (2007), destaca que un 47% desenvolupen feines de "coll blanc" mentre que la resta desenvolupa treballs poc qualificats habitualment en el sector dels serveis, amb una àmplia diversitat d'activitats concretes. Actualment un 70% d'aquests immigrants tenen la nacionalitat espanyola.

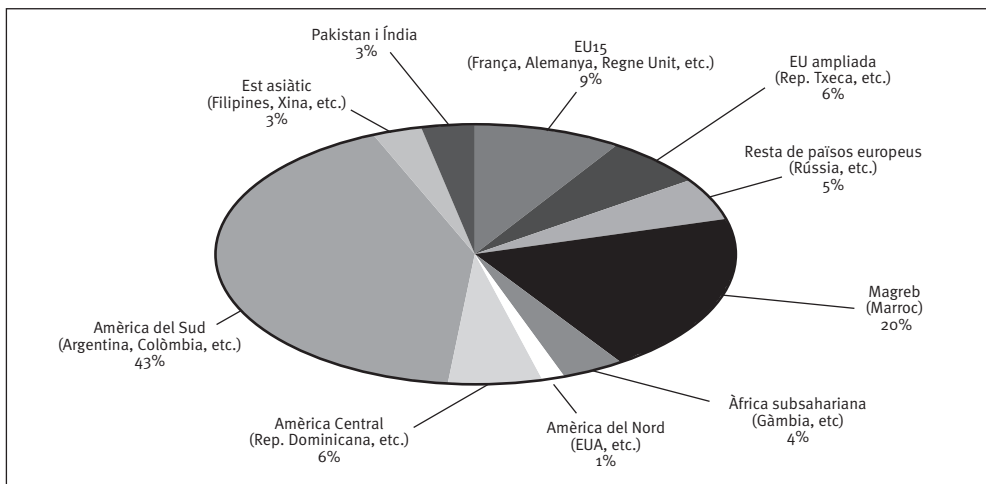
Entre el 1997 i el 2001

La immigració arribada durant aquests anys aglutina un altre 30% dels immigrants residents actualment a Catalunya i pot ser considerada la transició o la base de la immigració que hem conegut més recentment. Durant aquesta època, la immigració passa a ser protagonitzada pels sud-americans (entre els quals destaquen ara nacionalitats com l'equatoriana i la colombiana) i, en menor mesura, pels marroquins. La immigració comunitària, en canvi, es fa molt més minoritària i canvia totalment de perfil: ja no es tracta en bona mesura de moviments de retorn

de famílies espanyoles amb els seus descendents, sinó d'individus sense cap vinculació prèvia amb Espanya, que arriben per motius d'estudis, pel clima o la qualitat de vida, i que generalment immigren sense fills, en edats al voltant de la trentena, amb predomini d'homes i amb un nivell d'estudis superior en més de la meitat dels casos.

Gràfic 2.

Principals regions d'origen i nacionalitats de les persones arribades entre el 1997 i el 2001

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

Entre aquests anys, el flux migratori del Marroc es manté actiu, tot i que juntament amb les raons laborals prenen cada cop més força les raons familiars. Continua sent una immigració jove, masculina i amb un nivell d'estudis baix, i que tendeix a concentrar-se cada cop més en el sector de la construcció (aspecte afavorit tant pel mateix desenvolupament d'aquest sector a Catalunya com pel paper d'atracció cap a aquest nínxol de treball que exerceixen les mateixes xarxes migratòries).

El flux migratori sud-americà pren força i representa més del 40% de la població immigrant arribada a finals dels noranta, sobretot per l'arribada d'equatorians, colombians i argentins. Els motius laborals (recerca d'un treball millor) i de qualitat de vida són clarament els motius principals de la immigració sud-americana d'aquests anys, amb un predomini de persones amb estudis mitjans i, en menor mesura, superiors. El panorama d'ocupacions continua sent bastant divers (sobretot en comparació del dels marroquins), i emergeix de forma destacada el sector de les feines domèstiques com a activitat laboral (sector laboral que també es desenvolupa en gran mesura durant aquest anys en l'economia catalana).

De manera incipient entren en escena els fluxos migratoris de l'Europa de l'Est, especialment de països com Romania i Rússia, i que val a dir que són fluxos que s'han mantingut molt actius durant els anys posteriors, i la immigració del sud-est asiàtic.

Entre el 2001 i el 2007

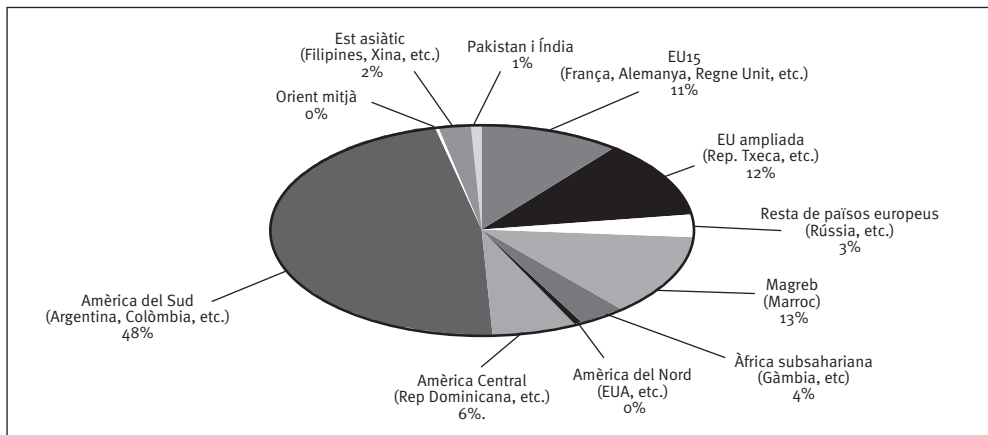
Aquesta és sens dubte l'etapa de màxima expansió dels fluxos d'arribada de població estrangera a Catalunya. Aproximadament el 40% de la població estrangera resident a Catalunya a principis del 2007 hi ha arribat després de l'any 2000. Molt sovint, quan es parla d'immigració, aquests fluxos són el centre d'atenció. Pel que fa a les procedències, destaca el predomini encara més accentuat que assoleixen les migracions de l'Amèrica del Sud, on a l'arribada d'equatorians se suma l'arribada de bolivians, per raons fonamentalment laborals. Les migracions europees inicien una tendència ascendent: tant procedents de països occidentals com orientals, els primers per raons variades que combinen la qualitat de vida, el clima, les raons formatives, de parella i de treball; i els segons per raons primordialment laborals (cal tenir en compte que des del 2007 les principals nacionalitats d'aquest flux, com ara la romanesa, han passat a formar part de l'espai de lliure circulació de la Unió Europea 27). El del Marroc continua sent un flux migratori important, tot i que cada cop amb un pes percentual menor en el conjunt i ara amb les raons familiars com a motiu principal per immigrar. Els perfils quant a nivells d'estudis dels immigrants llatinoamericans, europeus i magrebins es mantenen força estables, la qual cosa

ha continuat marcant clarament les trajectòries laborals tan diferenciades que presenten. S'hi suma també la transcendència de la situació legal, que per als fluxos migratoris arribats després del 2000 ha representat un condicionant de primer ordre en l'accés i la mobilitat dins el mercat laboral, tant per les reformes successives de la Llei d'Estrangeria com per l'atenció social i política que s'ha donat al problema de la irregularitat a mesura que augmentava la immigració. Així mateix, es fa cada cop més clar el pes que pren en algunes procedències el teixit de relacions familiars i ètniques que s'ha anat desenvolupant durant els anys anteriors i que ha esdevingut en si mateix un factor d'atracció de nova immigració i de reproducció de determinades pautes d'inserció laboral.

Gràfic 3.

Principals regions d'origen i nacionalitats de les persones arribades entre el 2002 i el 2007

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

Les diferències identificades en les tres grans onades migratòries no només tenen relació amb els diferents perfils de procedències, edats, motius per emigrar i nivell de qualificació, sinó també amb la transformació del context socioeconòmic de la societat receptora amb què s'han trobat aquests fluxos.

Grosso modo, podem afirmar que els fluxos anteriors al 1997 arribaren a una societat que havia deixat de ser feia poc una societat d'emigració, marcada durant els anys vuitanta per nivells d'atur alts i que es trobava en ple procés d'integració i adequació al context de la Unió Europea. La dècada posterior (del 1997 al 2007) va estar marcada en canvi per un llarg cicle expansiu de l'economia espanyola, i en què la construcció i el turisme van ser dos motors clau de creixement que van requerir grans quantitats de mà d'obra, poc disponibles entre la població autòctona. La natalitat escassa durant els anys vuitanta i noranta i les millors oportunitats laborals que els treballadors autòctons van tenir durant aquests anys van generar un corrent d'atracció de treballadors estrangers sense precedents, juntament amb l'arribada posterior o simultània dels seus familiars, i juntament amb l'arribada d'altres migracions també importants en la societat actual (per estudis, per clima, per la internacionalització de les empreses, etc).

Aquest canvi de context i també de perfil de les migracions fa que optem per enfocar l'anàlisi que fem en els apartats següents únicament en la immigració arribada a partir del 1997 i fins al moment de l'enquesta, l'any 2007. Aquesta opció fa que la mostra emprada quedi reduïda a 1.239 persones enquestades. Es tracta, tanmateix, d'una mostra més apta per ser interpretada dins un mateix marc socioeconòmic de referència i que, a més, ens remet a la realitat més propera i vigent del fenomen migratori a Catalunya.

② Trajectòries en el mercat de treball

Començarem l'anàlisi de la trajectòria laboral des del país d'origen, sobretot per poder copsar si la immigració marca una ruptura o més aviat una continuïtat en l'estatus socioprofessional dels treballadors i les treballadores estrangers.

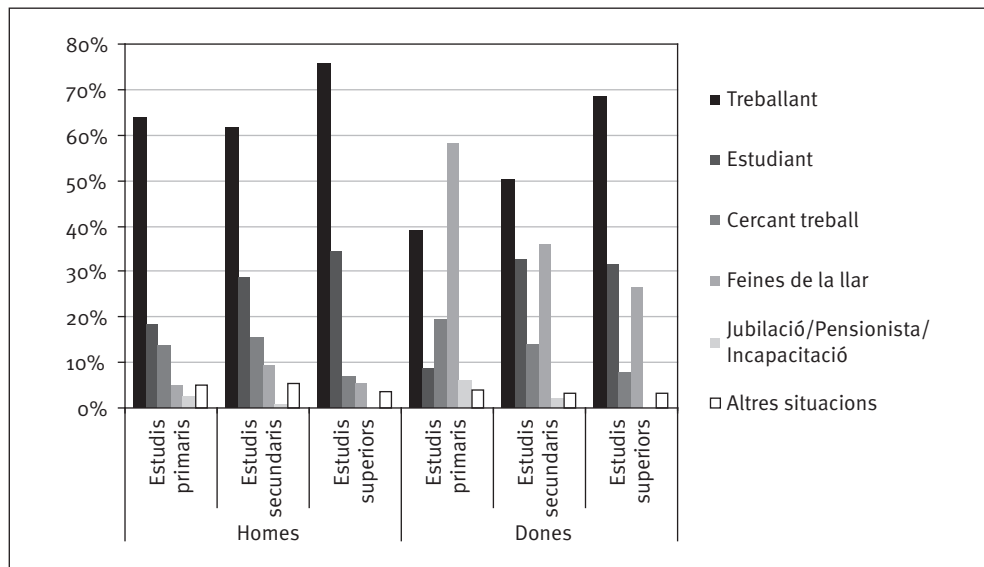
LA SITUACIÓ LABORAL AL PAÍS D'ORIGEN

La situació laboral dels immigrants arribats des del 1997 més habitual en el conjunt d'enquestats, en el moment de partida anterior a l'arribada al país, és la d'estar treballant (58,8%) o/i estudiant (26,9%) o/i fent feines de la llar (23,5%). La situació d'estar a l'atur abans de marxar del país és minoritària (13,4%) i molt més encara ho és la situació de jubilat, pensionista, incapacitat o altres situacions (que suma només el 5,9%). Ens trobem, com sabem, davant d'un perfil de població clarament activa, corresponent també al seu perfil mitjà d'edat, que en el moment d'arribar a Espanya se situa pels volts dels vint-i-cinc a trenta anys. Tanmateix, les diferències en la situació laboral són molt rellevants en funció de dues variables simultànies, el sexe i el nivell d'estudis assolit. En aquest sentit, podem comprovar en el gràfic 4 com la situació d'estar treballant abans d'immigrar és majoritària entre els homes amb estudis superiors, mentre que la situació de ser mestressa de casa és majoritària entre les dones amb estudis primaris. Com menys estudis tenen les persones immigrants també és

més probable que es trobin cercant treball i, en canvi, les que tenen més estudis són les que també en major mesura estaven estudiant, tant si eren homes com si eren dones. Tot plegat ens situa davant d'un escenari de partida, quant a nivells d'activitat, que com veurem més endavant es reproduceix en bona mesura després de l'emigració, si bé amb uns índexs d'activitat generalment augmentats.

Pel que fa a les diferències per orígens geogràfics, les dones magrebines tenen relació bàsicament amb un menor índex d'activitat (el 26,2% estava ocupada abans d'emigrar, un índex que és la meitat del que es dona en el conjunt de dones migrants), associat amb una major proporció de dones amb estudis primaris o inferiors.

Gràfic 4.
Situació laboral en el moment de partida, segons el sexe i el nivell d'estudis

Nota 1: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

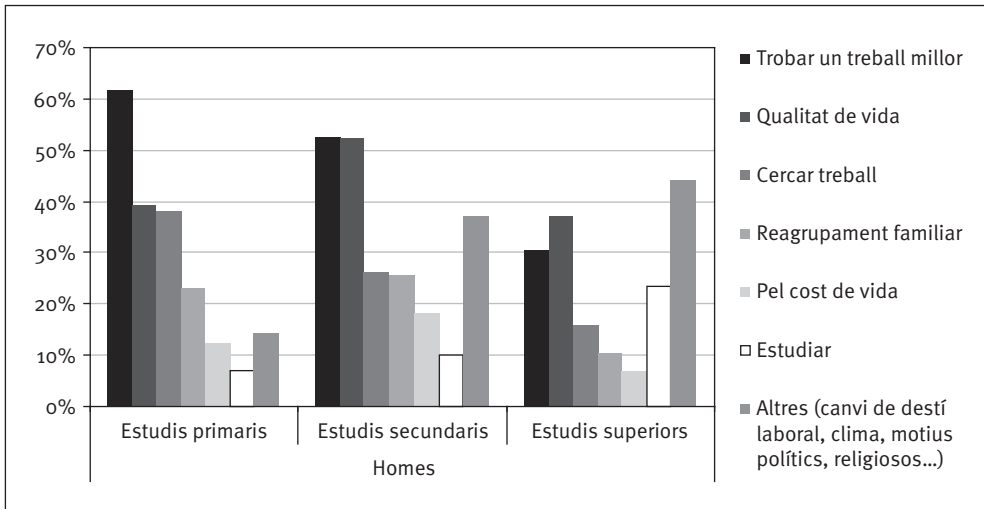
Nota 2: Aquests resultats corresponen a una pregunta multiresposta.

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

La situació laboral en el moment de partida també té relació, en part, amb les raons per emigrar, on tornem a trobar aquestes diferències simultànies per sexe i per nivell d'estudis: així, en conjunt les raons de millorar la qualitat de vida i de trobar un treball millor són les més comunes, però per grups formatius i sexe aquestes raons varien: les raons laborals es fan majoritàries entre els homes amb estudis primaris o inferiors, mentre que per a les dones amb estudis primaris la raó més mencionada és el reagrupament familiar. En l'extrem contrari, entre els homes i les dones amb estudis superiors les raons laborals tenen una importància menor i, en canvi, existeix una major heterogeneïtat de motius, com ara els estudis, el canvi de destí laboral, etc.

Gràfic 5.

Motius dels homes per immigrar a Espanya, segons el nivell d'estudis

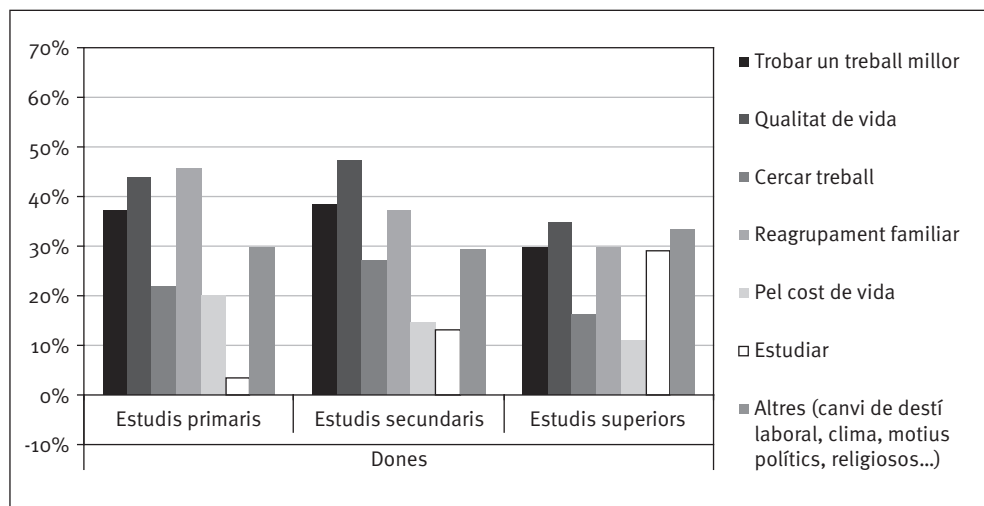
Nota 1: Homes immigrants arribats entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Nota 2: Aquests resultats corresponen a una pregunta multiresposta.

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

Gràfic 6.

Motius de les dones per immigrar a Espanya, segons el nivell d'estudis

Nota 1: Dones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Nota 2: Aquests resultats corresponen a una pregunta multiresposta.

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

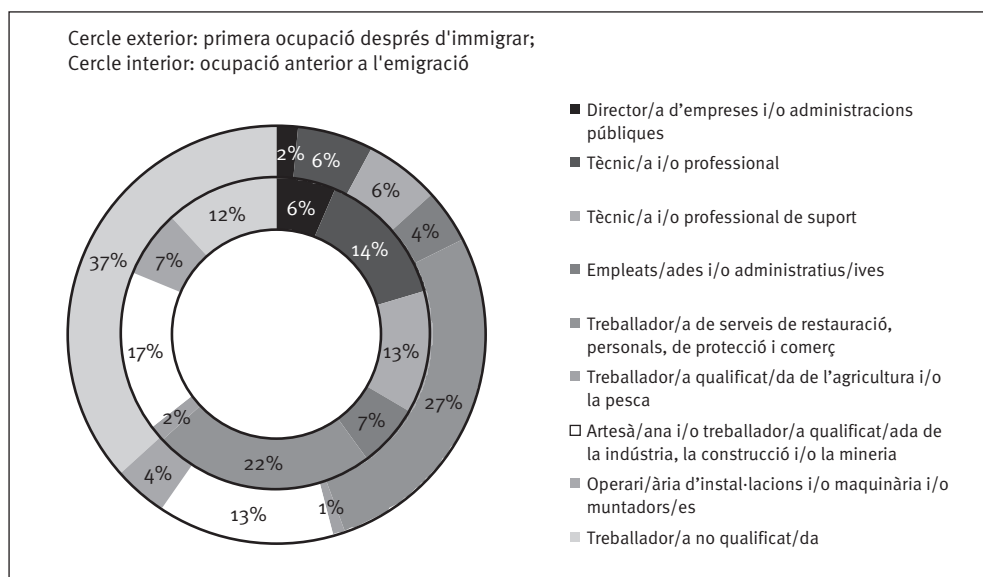
EL PRIMER TREBALL DESPRÉS D'IMMIGRAR

El 82% de les persones enquestades arribades després del 1997 han treballat algun cop a Espanya des de que van emigrar del seu país d'origen. L'ENI-07 pregunta a les persones enquestades que han treballat en alguna ocasió a Espanya quines característiques tenia el primer treball que van obtenir. Aquest primer treball es caracteritza per ser en un 37% dels casos un treball no qualificat i en un altre 27% dels casos per ser un treball del sector dels serveis de restauració, serveis personals, de protecció o en el comerç. En comparació del treball fet al país d'origen immediatament abans de l'emigració, és evident el gran desclassament que hi ha: es tripliquen els treballs no qualificats, els i les professionals de "coll blanc" passen de representar el 40% als països d'origen a tan sols un 16%

Gràfic 7.

Categoria socioprofessional de la primera ocupació aconseguida a Espanya. Comparació amb l'ocupació abans d'emigrar

Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

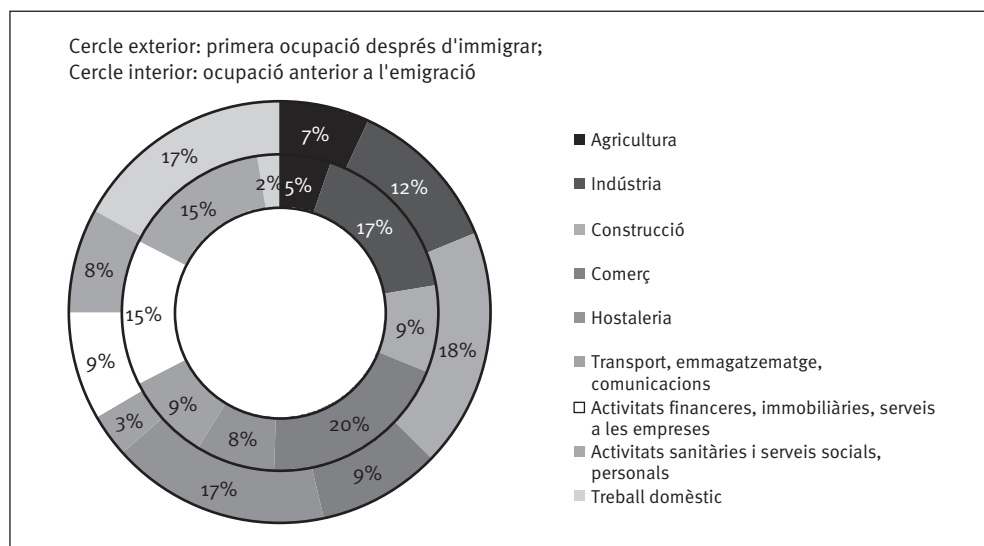
Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

a la societat de destí i augmenten els treballadors i treballadores dels serveis comercials i d'hostaleria.

Més concretament, i pel que fa a les activitats concretes que desenvolupen les persones immigrants en el seu primer treball, la construcció, l'hostaleria i les activitats de les llars destaquen com els tres grans nínxols d'entrada al mercat laboral per a les persones immigrants novingudes i arribades durant la darrera dècada. Aquests nínxols d'entrada es corresponen amb els sectors en què més ha recaigut el creixement econòmic a Espanya en general i a Catalunya en particular, i que han estat els sectors del turisme, l'hostaleria i la construcció, i que

Gràfic 8.

Sector d'activitat de la primera ocupació aconseguida a Espanya. Comparació amb l'ocupació d'abans d'emigrar

Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Font:

s'ha produït alhora que les dones autòctones han entrat al mercat de treball de manera generalitzada, donant lloc també a una mercantilització progressiva de les feines reproductives.³

.....

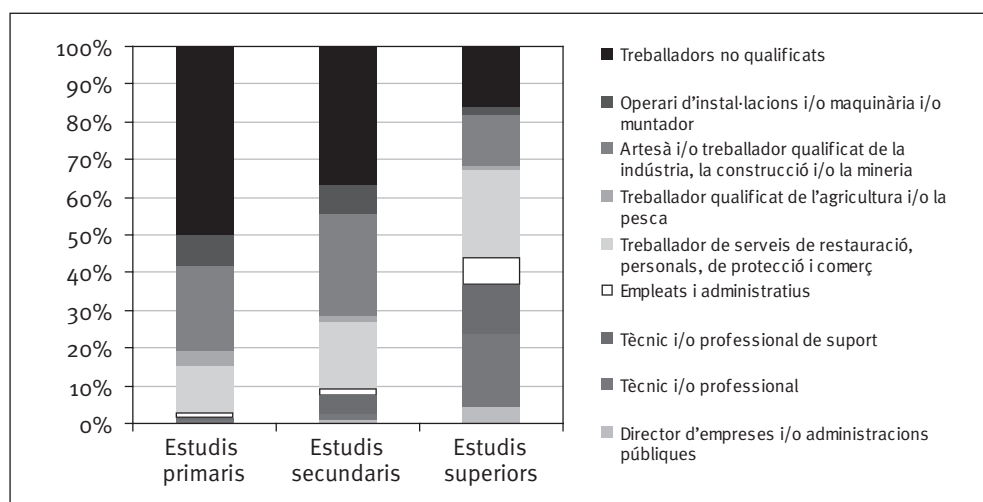
3. Les ocupacions d'entrada al mercat laboral de la població immigrant arribada en la darrera dècada contrasten amb les que van trobar les persones immigrants arribades en èpoques anteriors (abans del 1997) el perfil de les quals hem comentat en l'apartat anterior. En el context d'arribada d'aquella població immigrant, un 32% s'iniciava en el mercat laboral amb una ocupació "de coll blanc" (tècnica i professional, principalment), un 42% ho feia en feines semiqualficades o qualificades i un 26% feia treballs no qualificats. El panorama dels sectors d'activitat d'abans del 1997 era sens dubte molt més heterogeni. Entre les activitats destacades cal mencionar els serveis educatius i sanitaris, potser en un moment en què la fase de desenvolupament econòmic necessitava mà d'obra qualificada, no sempre disponible entre la població autòctona.

En comparació de les ocupacions habituals abans d'emigrar, el panorama ha quedat clarament transformat: als països d'origen les ocupacions en els sectors de la indústria, el comerç, les activitats financeres i de serveis a les empreses, així com les activitats sanitàries i socials són les que tenen un pes més gran entre la mà d'obra que emigra i que s'integrarà en el mercat laboral de la societat d'immigració, com hem dit, principalment a través dels sectors de la construcció, l'hostaleria i el treball domèstic.

Les afirmacions anteriors no impliquen que l'entrada al mercat laboral sigui homogènia per a totes les persones immigrants acabades d'arribar. Ans al contrari: es perceben diferències molt significatives en el primer moment d'accés al mercat de treball, tant per nivell d'estudis com per sexe, la qual cosa conforma de manera incipient la divisió en el mercat de treball, que es consolida amb les ocupacions

Gràfic 9.

Categoria socioprofessional de la primera ocupació dels homes immigrants, segons el nivell d'estudis

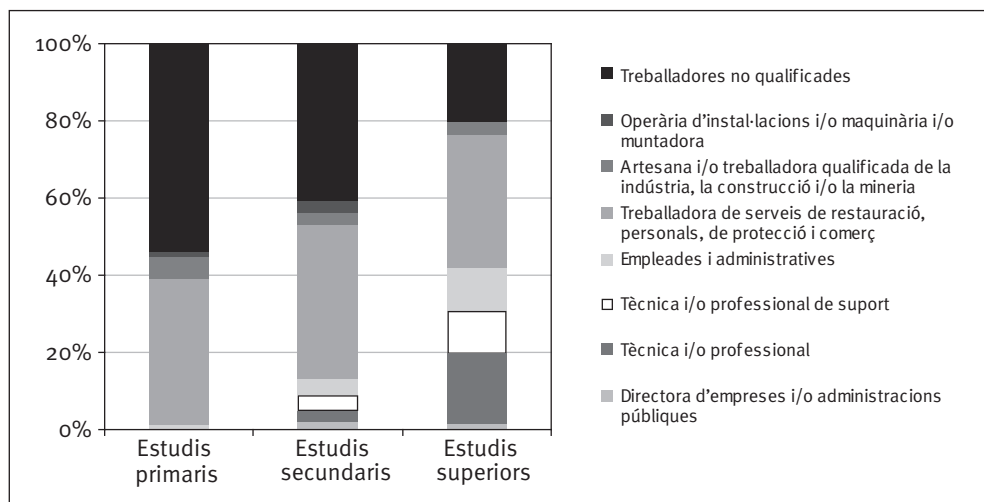

Nota: homes immigrants arribats entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

Gràfic 10.

Categoria socioprofessional de la primera ocupació de les dones, segons el nivell d'estudis

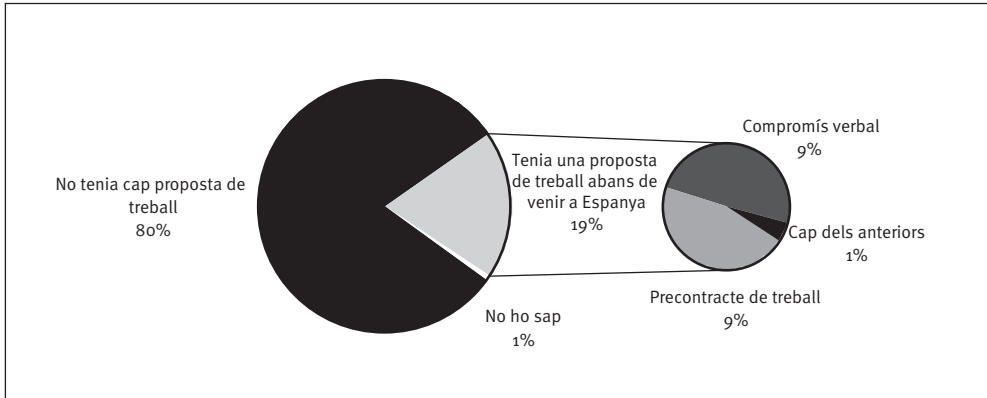

Nota: Dones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

posteriors. Les diferències més òbvies tenen relació amb la incidència del treball no qualificat (aproximadament el 50% dels casos entre les persones amb estudis primaris, 40% entre les persones amb estudis secundaris i un 20% entre les que tenen estudis superiors), i l'accés a posicions de "coll blanc" entre les persones immigrants amb estudis superiors, que supera el 40% de les immigrants amb estudis superiors.

Les possibles diferències per raó de nacionalitat entre persones del mateix sexe i nivell d'estudis són difícils de copsar amb les dades de l'ENI-07, atès que es requeriria una mostra molt elevada per validar aquesta hipòtesi. Tot i això, les divergències que trobem no apunten a diferències substancials per orígens geogràfics en condicions educatives iguals sinó més aviat al *cleavage* entre persones

Gràfic 11.**Disponibilitat d'una oferta de treball abans d'immigrar a Espanya**

Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

comunitàries i persones extracomunitàries. El diferent estatus legal en què es recolza aquesta divisió té implicacions en l'accés al mercat laboral, especialment durant les primeres fases de la immigració, ja que les restriccions pròpies dels primers permisos laborals forcen una major concentració dels extracomunitaris en ocupacions poc qualificades, i molt especialment en els nínxols de la construcció, l'hostaleria i el treball domèstic.⁴

Un altre aspecte que cal destacar pel que fa al primer treball trobat a Catalunya és en quina mesura els immigrants han arribat amb una proposta de treball. Observem que *només* un 19% ha vingut amb una proposta de treball concreta,

.....

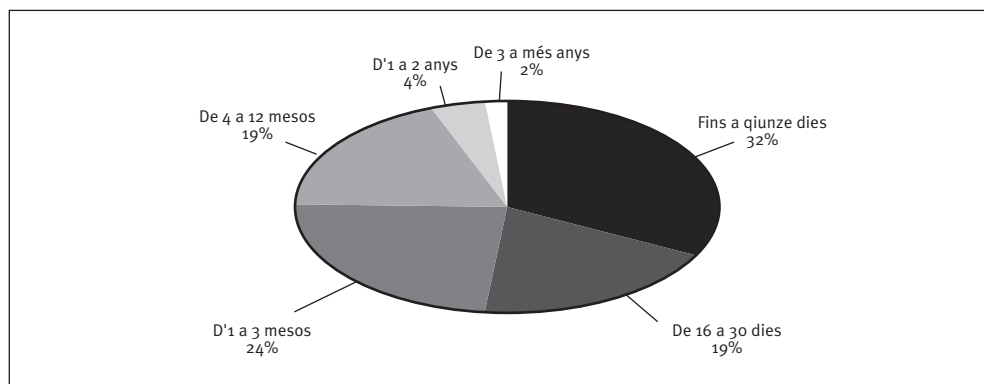
4. La concentració inicial en els nínxols laborals de la construcció, l'hostaleria i el treball domèstic ha estat clarament reforçada per la Llei d'Estrangeria, que estableix que els permisos de treball inicials només poden ser concedits per a la realització de feines catalogades com de difícil cobertura amb mà d'obra nacional, com ara les mencionades.

que en la meitat dels casos es tractava d'un compromís verbal i en l'altra meitat de casos es tractava d'un precontracte laboral.

Tot i la falta d'aquest precontracte o compromís de treball abans de venir, el temps de cerca de la primera feina no va ser gaire dilatat per als immigrants que van arribar entre el 1997 i el 2007: poc més de la meitat van aconseguir una primera feina abans del primer mes de residència (gràfic 12). És evident que després del 2007 aquest temps de cerca inicial pot haver-se allargat substancialment. Com és esperable, el tipus de contracte inicial més habitual és el temporal, que es dona en un 78% dels casos.

Gràfic 12.

Temps de cerca fins a aconseguir el primer treball a Espanya

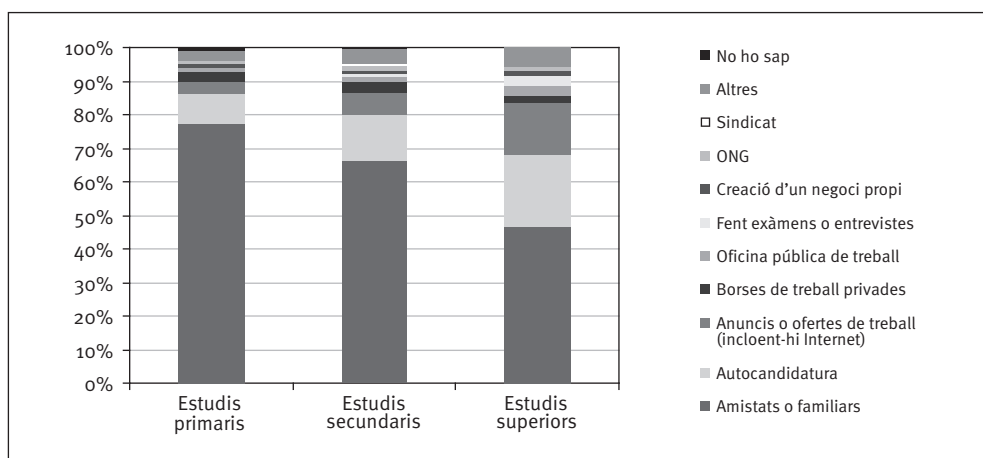
Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

El canal o els canals per trobar aquest primer lloc de treball estan novament molt marcats pel nivell d'estudis, en aquest cas ni el sexe ni la procedència tampoc no hi intervenen: és destacable sobretot el pes de les amistats i els familiars, que són el principal canal en tots els casos, però de manera molt més accentuada ho és entre les persones que tenen estudis primaris i, en canvi, ho és en combinació

Gràfic 13.

Canal per mitjà del qual es va aconseguir el primer treball a Espanya, segons el nivell d'estudis

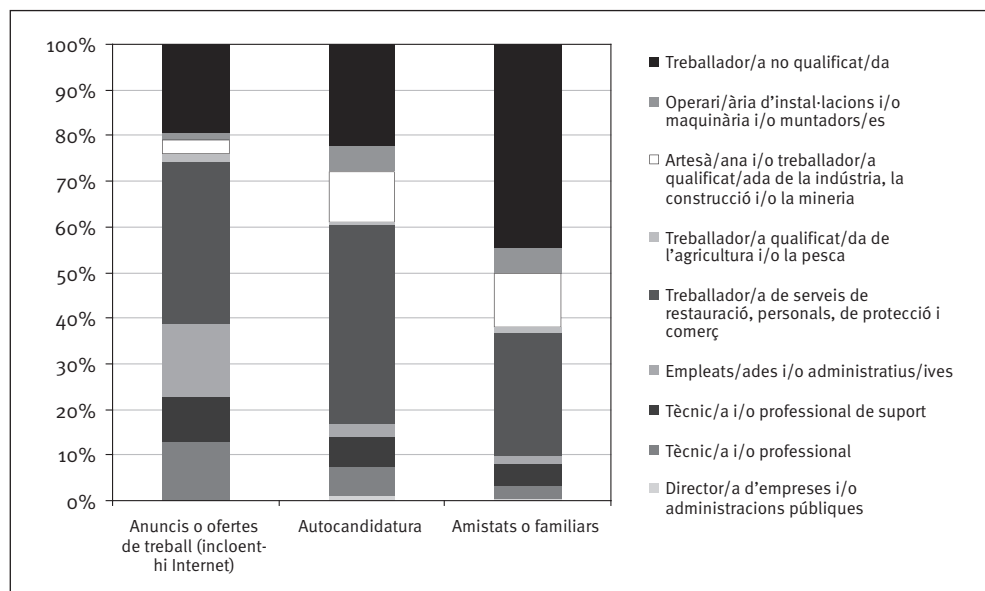
Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

amb altres mitjans més formals (autocandidatura, anuncis) entre les que tenen estudis superiors.

La importància dels canals de cerca de feina no són una qüestió menor atesa la incidència que mostren tenir en el tipus de feina que es troba o, si més no, en el major o menor ventall d'oportunitats de treball a què poden donar accés. Com veiem en el gràfic 14, mentre que la via de les amistats i els familiars dóna accés sobretot a feines no qualificades o a feines del sector dels serveis de restauració i personals, la via dels anuncis o les ofertes de treball publicades dóna accés en molta major mesura a treballs de tipus qualificat o semiqualicat. La diferent qualificació en si de les persones que fan servir aquests mitjans explica part d'aquest accés a feines més qualificades, però tot i així entre persones de la mateixa qualificació, l'ús de canals de cerca de feina més enllà de les vies informals

Gràfic 14.
Categoria socioprofessional de la primera ocupació i canal per mitjà del qual es va aconseguir

Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

de les amistats i els familiars es correlaciona amb un major accés a feines més enllà del mercat de treball secundari.

Les dades anteriors mostren la importància i eficiència enormes de les xarxes d'amistat i parentiu en l'acollida laboral i econòmica de les persones immigrants, però també s'observa com el tipus de treball a què donen accés pot tendir a reforçar els nínxols establerts entre la població estrangera, sense afavorir la mobilitat laboral (el tipus d'oportunitats laborals que s'obren a través dels familiars i les amistats acostuma a ser semblant a les que ells mateixos tenen). En definitiva, les xarxes de relació del país d'origen poden ser considerades un bon recurs

per trobar treball, però dependre únicament d'aquest recurs i no fer servir altres canals per a la cerca de feina —especialment Internet o canals més formals de la societat d'acollida— limita les oportunitats laborals a què s'accedeix.

Cal remarcar aquí com la segmentació del mercat laboral també es reflecteix en els mitjans que obren la porta a les oportunitats de treball, i en una “societat de la informació”, aquests canals actualment estan molt relacionats amb el domini d'eines com Internet. L'accés i el domini d'aquests mitjans ha passat a ser un facilitador clau de la integració en igualtat d'oportunitats dins d'una societat.

EL TREBALL ACTUAL

En el moment de l'enquesta (2007) i en resposta a la pregunta sobre la situació laboral actual, es constataren uns índexs d'ocupació molt alts, del 70% en conjunt. En comparació de la taxa d'ocupació que trobàvem en el país d'origen abans d'emigrar (ocupació del 59%) es constata un augment important. La situació d'estar estudiant (exclusivament o estudiant i treballant simultàniament) respecte del país d'origen baixa en canvi del 27% al país d'origen al 13% en conjunt a la societat receptora, tot i que les persones adultes amb estudis superiors són sempre les que més sovint estan estudiant a Catalunya (per sobre del 20%), mentre que com més baix és el nivell d'estudis assolit, més infreqüent és estar estudiant a la societat receptora. En aquest sentit observem com la capitalització del capital cultural segueix una dinàmica semblant a la capitalització del capital econòmic: la inversió en capital cultural —en termes de Bourdieu— és més gran com més capital cultural de partida té la persona i a la inversa: a menor capital cultural, menor és la inversió en coneixement. D'aquesta manera l'esclatxa social de la població immigrant per raó d'estudis es reproduïx tant a la societat d'origen com a la de destí, amb les repercussions que això té en la reproducció de les desigualtats socioeconòmiques i en les diferents trajectòries socials i laborals. A més de l'*hàbitus* adquirit en relació amb els estudis i la formació contínua durant la socialització primària i secundària, les condicions materials de vida assolides també afavoreixen o inhibeixen la possi-

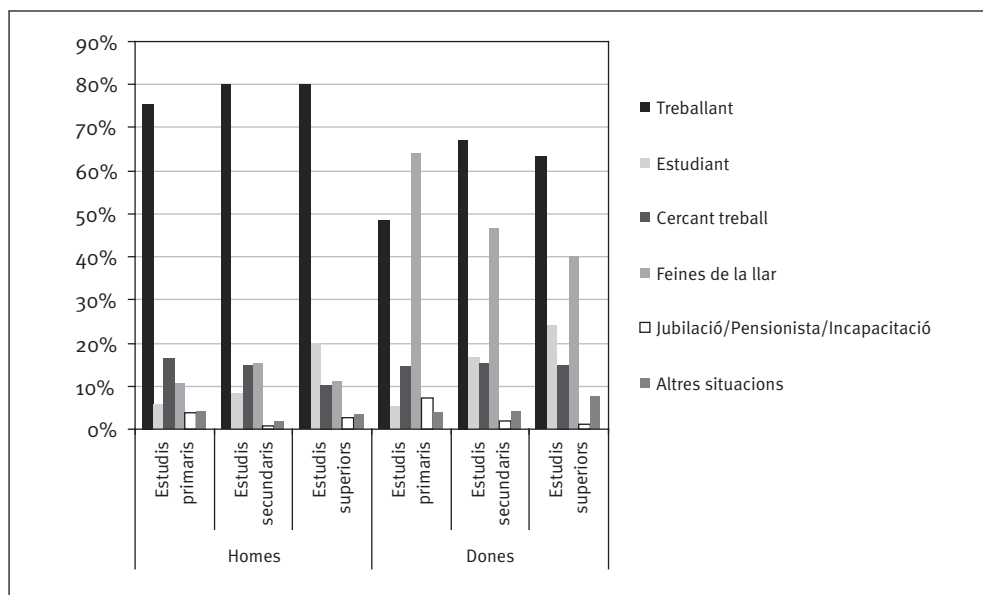
bilitat d'invertir en capital cultural. Ambdós factors expliquen l'accentuació de les desigualtats en el nivell cultural i, fins i tot, el fet que es traspassi als fills i filles, en la mesura que el sistema educatiu obligatori no és capaç d'igualar les oportunitats d'aprenentatge o neutralitzar l'efecte de l'origen familiar.⁵

La major diferència per raó de gènere la trobem en el grau d'inactivitat laboral i de dedicació a les feines reproductives de la pròpia llar. Es tracta evidentment d'una situació molt minoritària entre els homes, tot i que una mica superior a la que es donava al país d'origen, segurament per raons derivades de la separació de la unitat familiar o la reformulació dels rols a la llar. Entre les dones, si bé en conjunt un 50% diu que es dedica a les feines de la llar, només un 26% diu que s'hi dedica exclusivament, mentre que l'altra meitat ho combina amb algun tipus de feina remunerada. El més destacable en la dedicació a les feines reproductives de les dones immigrants són les diferències per raó d'estudis, de manera que entre les dones amb estudis primaris i les dones amb estudis superiors trobem gairebé vint-i-cinc punts percentuals de diferència en el grau de dedicació exclusiva o parcial a les feines de la llar (el 64,2% en el cas de les dones amb estudis primaris, el 46,6% en el cas de les que tenen estudis secundaris i el 40% entre les que tenen estudis superiors). Si comptem només les dones que es dediquen a les feines de la llar sense fer cap altre treball remunerat, trobem que el percentatge de mestresses de casa és del 42% entre les dones amb estudis primaris, del 21% entre les dones amb estudis secundaris i del 23% entre les dones amb estudis superiors. El perfil de les dones inactives correspon a una dona que tampoc no treballava al seu país d'origen, que ha vingut per raons principalment de reagrupament familiar, especialment procedent del Magreb i amb un nivell d'estudis baix.

L'anàlisi que farem a continuació se centra en les persones que estaven ocupades en el moment de l'enquesta i que han passat per diferents treballs durant la seva

.....

5. Un petit percentatge (9%) de les persones estrangeres enquestades ha finalitzat els estudis a Espanya. Es tracta sobretot de persones que van arribar-hi quan eren encara menors d'edat. Finalitzar els estudis a Espanya es correlaciona amb un posicionament relativament millor en el mercat de treball, ja que també implica un major coneixement escrit i parlat del català i del castellà i també un millor coneixement de la societat receptora.

Gràfic 15.**Situació laboral en el moment de l'enquesta, segons el sexe i el nivell d'estudis**

Nota 1: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

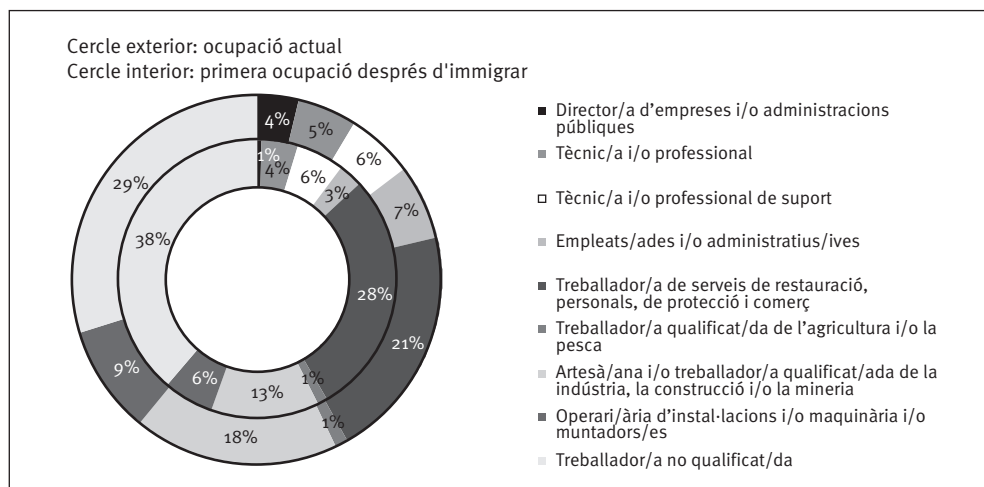
Nota 2: Aquests resultats corresponen a una pregunta multiresposta.

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

trajectòria migratòria a Espanya. En el moment de l'enquesta, un 60,1% de les persones enquestades arribades després del 1997 i que estaven treballant havien tingut anteriorment altres feines a Espanya. El contrast entre la feina inicial i l'actual d'aquestes persones permet veure tendències de canvi que, si més no fins al 2007 van ser tendències que podríem considerar d'un cert ascens de classe, però sobretot de mobilitat lateral cap a nous sectors d'activitat, més enllà dels nínxols d'entrada al mercat de treball: veurem com els canvis successius de treball apunten a un clar abandonament del treball domèstic, que passa del 17% al 8%. Els sectors de la construcció i l'hostaleria mantenen en bona mesura el seu pes percentual i en canvi adquireixen una importància més gran el sector industrial, el del comerç

Gràfic 16.

Categoria socioprofessional de l'ocupació actual. Comparativa amb la primera ocupació a Espanya

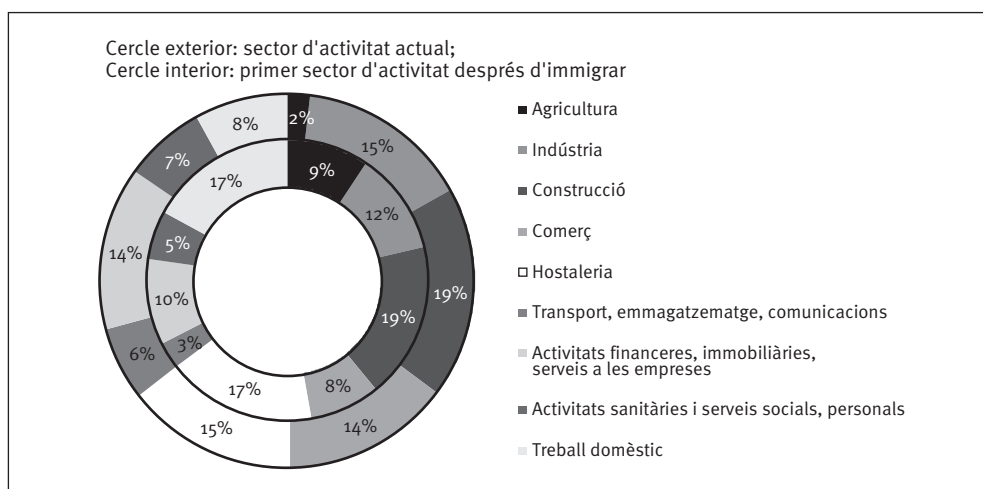

Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

i les activitats financeres, immobiliàries i de serveis a les empreses. Es tracta, si més no, d'un pas cap a feines generalment més regulades, amb més possibilitats de qualificació o/i amb unes condicions de treball relativament millors.

L'estructura d'ocupacions i sectors d'activitats continua mantenint una clara divisió de gèneres; hi destaca la concentració dels homes en el sector de la construcció i, en segon lloc, de la indústria i la concentració de les dones en el sector del treball domèstic i altres serveis d'atenció personal. De la mateixa manera, es referma la divisió laboral segons el nivell d'estudis, que reforça les tendències de categoria laboral que ja es veien en el primer treball i també marca una concentració molt diferenciada per sectors d'activitat: mentre les persones amb estudis primaris es concentren i romanen clarament en el sector de la construcció, l'hostaleria i

Gràfic 17.**Sector d'activitat de l'ocupació actual. Comparativa amb el sector d'activitat de la primera ocupació**

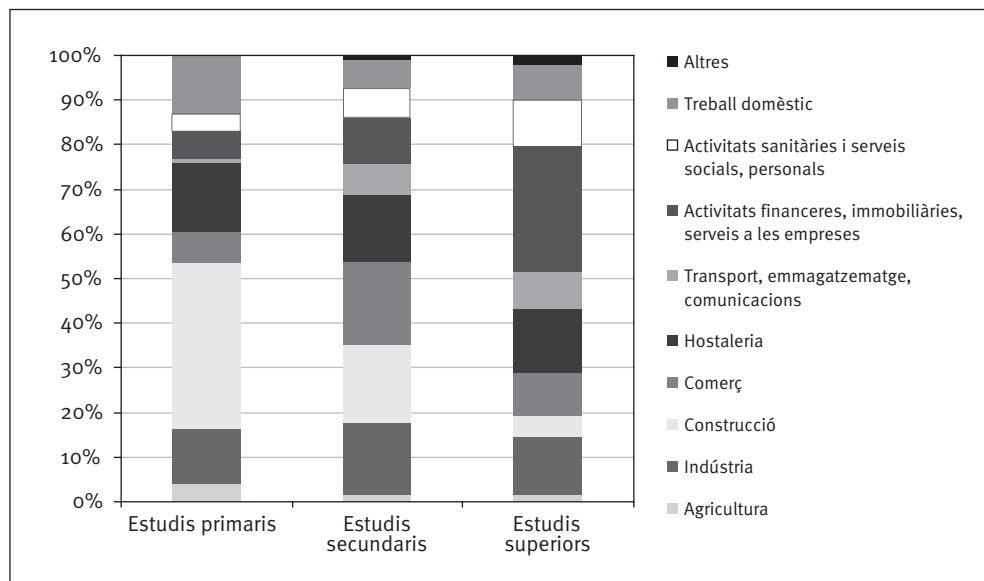
Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

el treball domèstic, les persones amb estudis secundaris tendeixen a repartir-se entre els sectors de la indústria, la construcció, el comerç i l'hostaleria. Per acabar, les persones immigrades amb estudis superiors es posicionen en activitats financeres, immobiliàries i de serveis a les empreses, en l'hostaleria, la indústria i les activitats sanitàries i de serveis socials i personals.

Hem de referir-nos a una darrera variable explicativa de l'estatus professional aconseguït, que és la situació legal, i que per als immigrants actuals és un marc que delimita en bona mesura les seves oportunitats laborals. D'aquesta manera, com veurem en el gràfic 19, la situació en el mercat laboral està estretament correlacionada amb el grau d'estabilitat i amplitud de drets laborals aconseguïts. Les persones en situació irregular o fins i tot amb un permís temporal queden en

Gràfic 18.
Sector d'activitat de l'ocupació actual, segons el nivell d'estudis

Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

gran mesura relegades als tipus de treball poc qualificats que fins ara han admès amb major tolerància treballadors i treballadores sense contracte formal i que són també aquells sectors que fins l'any 2007 van servir per aconseguir una primera oferta amb la qual tramitar un primer permís de treball (restringit a aquestes activitats, considerades fins fa poc de difícil cobertura amb mà d'obra nacional).

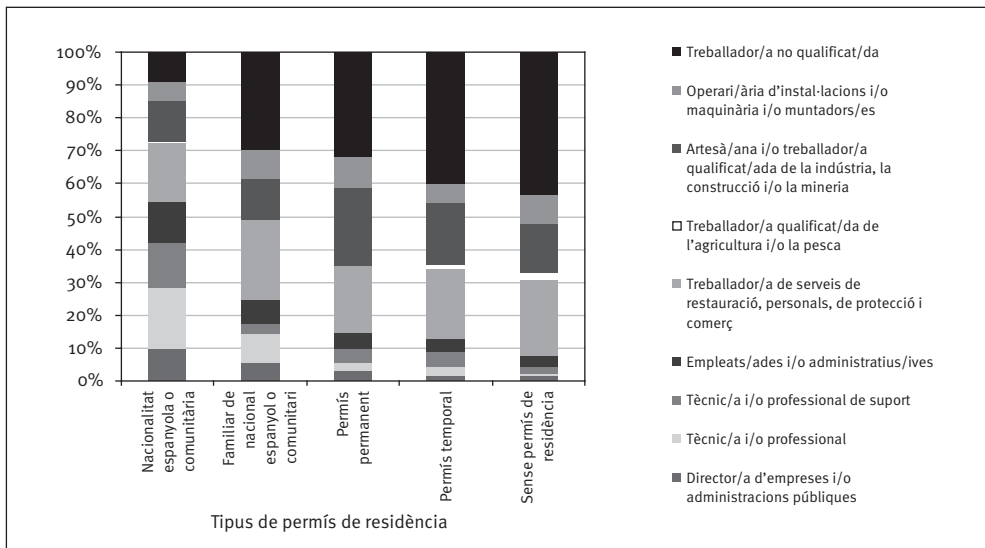
A mesura que s'obté un permís de treball renovat, permanent o de familiar d'una persona espanyola o comunitària, s'amplien les oportunitats d'ocupació, tot i que les ocupacions de "coll blanc" (empleats/ades i administratius/ives, tècnics/ques, professionals o directius/ives) només s'obren clarament per a les persones amb nacionalitats de la Unió Europea o les persones nacionalitzades espanyoles.

És difícil destriar, únicament amb les dades de Catalunya, si aquesta divisió de categoria socioprofessional entre ciutadans “comunitaris” i “extracomunitaris” només està relacionada amb el diferent perfil pel que fa al nivell d'estudis que existeix actualment entre els uns i els altres (entre les persones procedents de països de la Unió Europea i nacionalitzades a la UE, un 46% té estudis superiors, mentre que entre les nacionals de països extracomunitaris aquesta proporció es redueix al 18%) o si bé hi influeixen altres factors socials addicionals.

Per avaluar el posicionament diferenciat en el mercat de treball ens hem de referir al darrer indicador que segurament el mesura més bé, i que seria la retribució salarial obtinguda. En aquest sentit, les dades sobre els sous de les persones

Gràfic 19.

Categoria socioprofessional de l'ocupació actual, segons el tipus de permís de residència

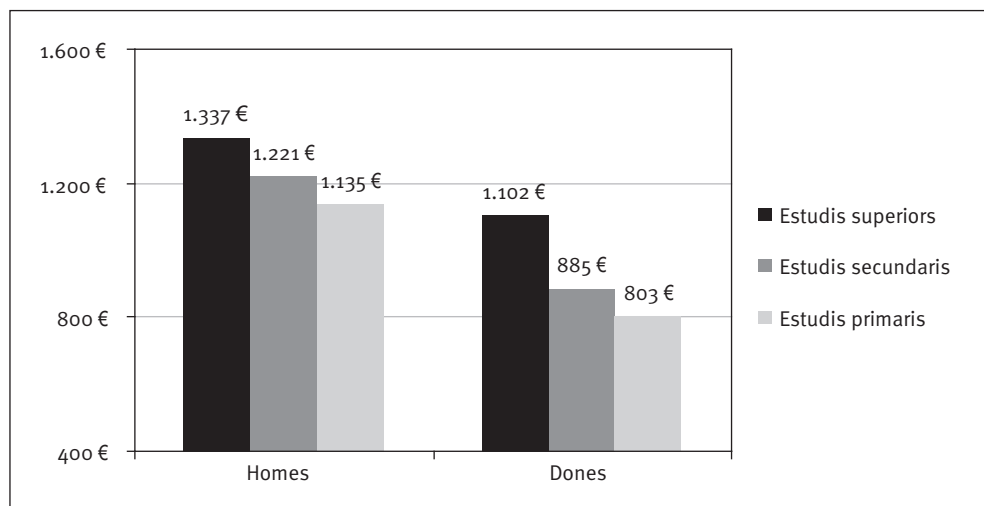

Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

Gràfic 20.

Ingressos mitjans nets mensuals fruit del treball principal, segons el sexe i el nivell d'estudis

Nota 1: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Nota 2: Per al càlcul només s'han tingut en compte les persones que treballen trenta hores setmanals o més.

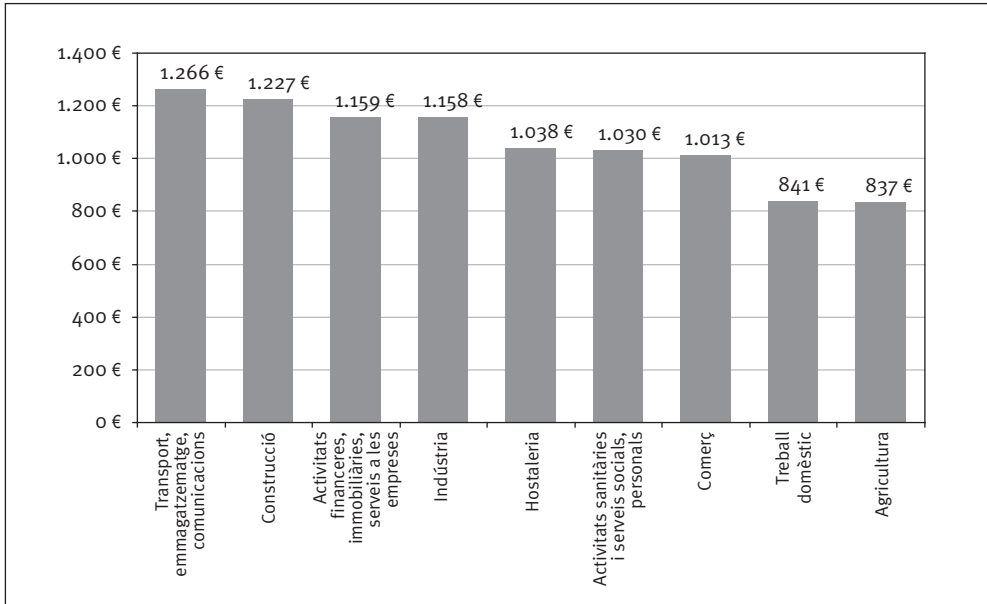
Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

immigrants que treballaven en el moment de l'enquesta confirmen que el sexe i el nivell d'estudis són les dues variables independents que permeten predir amb més exactitud "el valor de mercat" dels treballadors i treballadores. Si bé el sou mitjà d'un treballador o una treballadora immigrant arribats entre el 1997 i el 2007 i que en el moment de l'enquesta treballava trenta hores o més a la setmana és de 1.098 € mensuals (amb un nivell de variança molt alt, que pot anar des dels 300 als 5.000 € mensuals), aquest sou mitjà es veu molt alterat segons el sexe i el nivell d'estudis. Com podem veure en el gràfic 20, per a les dones amb estudis primaris aquest sou mitjà baixa fins als 803 €, mentre que per als homes amb estudis superiors arriba als 1.337 €. El més destacable d'aquest fet és que el sexe demostra ser un factor

Gràfic 21.

Ingressos mitjans nets mensuals fruit del treball principal, segons el sector d'activitat

Nota 1: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Nota 2: Per al càlcul només s'han tingut en compte les persones que treballen trenta hores setmanals o més.

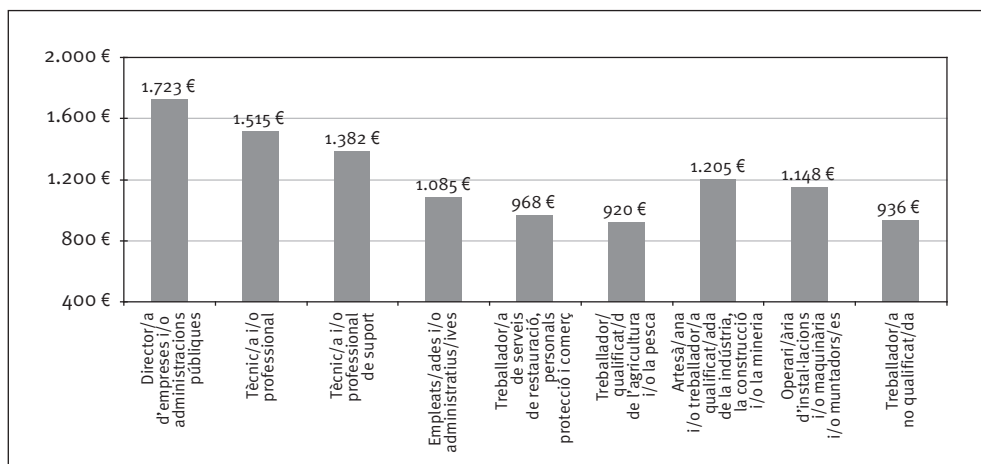
Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

de desigualtat salarial independent del nivell d'estudis, de manera que una dona amb estudis superiors rep un salari equivalent al d'un home amb estudis primaris.⁶

6. Les dades sobre salaris registrades per l'ENI-07 es poden posar en relació amb les dades de 2007 de l'Enquesta d'Estructura Salarial: segons aquesta última font, el salari brut anual de les dones estrangeres seria de 13.379,31€ mentre que per als homes estrangers seria de 17.912,19€ (cal tenir en compte que en aquest cas ens estem referint a persones estrangeres independentment del temps que faci que han arribat a Espanya). El salari brut anual mitjà de la població de nacionalitat espanyola és molt superior: 18.551,77€ en el cas de les dones i 26.148,16€ en el cas dels homes (dades publicades a www.idescat.cat).

Gràfic 22.

Ingressos mitjans nets mensuals fruit del treball principal, segons la categoria socioprofessional

Nota 1: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Nota 2: Per al càlcul només s'han tingut en compte les persones que treballen trenta hores setmanals o més.

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

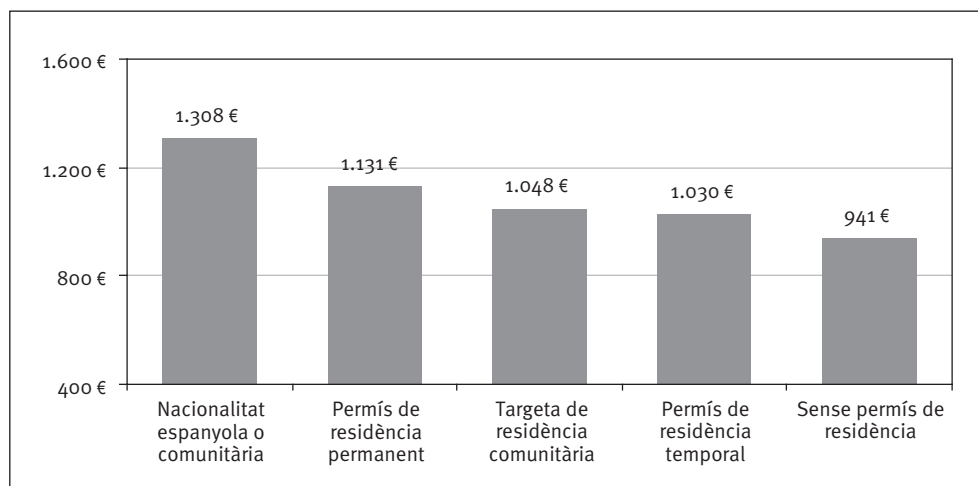
La segregació per sexes dins l'estructura d'ocupacions del mercat laboral es correlaciona amb l'anterior, sent causa (o efecte) d'aquestes desigualtats salarials. Podem veure a continuació com les activitats relacionades amb el transport, la construcció, activitats financeres, immobiliàries i de serveis a empreses, juntament amb les activitats industrials, tenen un sou superior a les activitats relacionades amb l'hostaleria, les activitats sanitàries, socials, personals o el comerç. Per últim, les activitats de les llars i l'agricultura se situarien en l'esglaió inferior de l'escala laboral quant a sous, sent a més les que presenten una menor desviació típica: és a dir, que la variabilitat de sous entorn a aquesta mitjana és molt menor que la que es dona en altres sectors d'activitat, on podem trobar molts casos que s'allunyen clarament per sobre o per sota de la mitjana aritmètica.

Les categories laborals intensifiquen les diferències salarials: les categories directives, les feines tècniques i professionals són les que reben la retribució més alta; les categories laborals semiqualficades en l'àmbit industrial se situen en segon lloc i, per últim, trobem les ocupacions semiqualficades en el sector dels serveis i el conjunt de feines no qualificades, seguides del sector agrícola, que es torna a situar a la cua de l'escala salarial.

Finalment, els ingressos milloren substancialment per a les persones arribades entre el 1997 i el 2007 que han obtingut la nacionalitat espanyola o d'un país comunitari (o bé hi han nascut). Es tracta sobretot de persones procedents de l'Argentina, d'Itàlia, França, Alemanya, l'Equador, Colòmbia, el Perú, l'Uruguai,

Gràfic 23.

Ingressos mitjans nets mensuals fruit del treball principal, segons el tipus de permís de residència

Nota 1: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

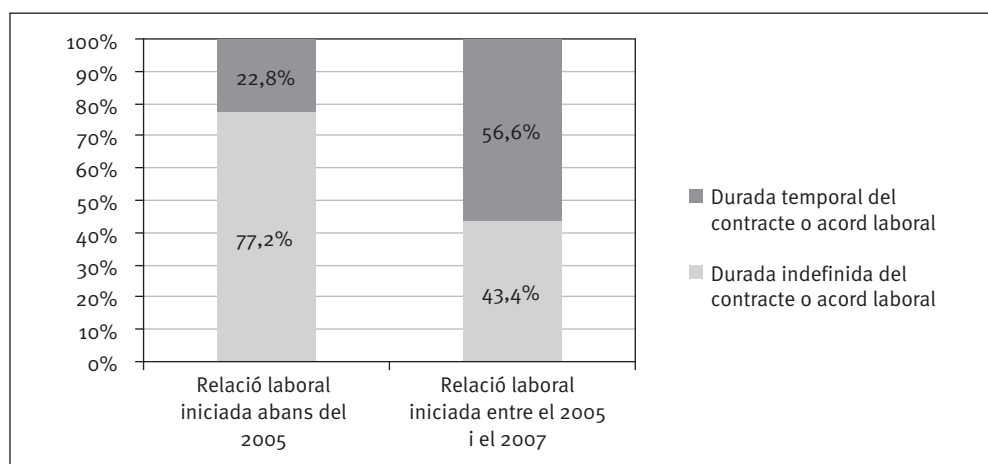
Nota 2: Per al càlcul només s'han tingut en compte les persones que treballen trenta hores setmanals o més.

Nota 3: S'exclouen les persones que tenen altres menes de permisos de residència per manca de casos suficients (permís d'estudiant, de refugiats, etc.).

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

Gràfic 24.

Tipus de contracte de treball, segons l'any d'inici de la relació laboral-contractual

Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

Veneçuela..., és a dir, persones nascudes a l'Europa occidental o a l'Amèrica del Sud, fonamentalment. Aquest grup és també el que enregistra una disparitat més gran de sous (més de 600 euros de desviació típica respecte de la mitjana), mentre que en la resta de situacions legals, especialment en el cas de les persones que no tenen permís de residència o el tenen temporal, trobem una major concentració de casos propers a la mitjana, és a dir, que en aquest cas la mitjana sí que és força representativa del sou típic.

Pel que fa a l'estabilitat laboral, en el moment de ser enquestades, el 2007, un 52,5% de les persones que treballaven declaraven tenir un contracte de durada indefinida, mentre que un 41,3% tenia un contracte temporal i un 6,2% no responia o no ho sabia.⁷ El temps que feia que eren al lloc de treball actual és la .....

7. Malauradament, l'enquesta no inclou l'opció de treballar sense contracte formal, de manera que no podem saber quina proporció de les persones enquestades treballava sense contracte.

variable més directament vinculada amb la situació de temporalitat o estabilitat aconseguida en el lloc de treball, de manera que si fa menys de dos anys que hi treballen, la situació predominant és encara la de temporalitat, quan fa més de dos anys, en canvi, tres de cada quatre treballadors disposen d'un contracte indefinit (aspecte que ve marcat pel marc legislatiu del nostre país). Més enllà d'aquest marc, la situació d'estabilitat o temporalitat en el treball té relació amb el sector i el tipus d'ocupació que hom té, i que indica que la temporalitat en el treball té sobretot a veure amb algunes característiques estructurals del mercat laboral, en el qual els treballs no qualificats, i particularment els treballs en el sector de la construcció i el del treball domèstic, són els que majoritàriament es fan amb contractes temporals (gràfic 24).

Podem concloure que el posicionament laboral de les persones immigrants, en el context laboral que s'ha donat entre els anys 1997 i 2007 ha estat marcat pels *shortages* de mà d'obra autòctona en sectors d'activitat de gran creixement com la construcció, l'hostaleria i el treball domèstic, que han atret milers de treballadors i treballadores estrangers sense els quals no hauria estat possible aquest creixement econòmic. La Llei d'Estrangeria ha fet d'aquests els grans sectors d'entrada al mercat laboral, ja que els permisos de treball inicials per als treballadors i treballadores extracomunitaris eren circumscrits en bona part a aquests sectors d'activitat. El posicionament inicial d'aquests treballadors i treballadores en el mercat de treball va estar marcat, a més, per la segregació estructural de gènere de les activitats laborals, que es correlacionen amb desigualtats de sou i situen les dones en una posició de desigualtat salarial.

Tot i això, per explicar les diferències en la inserció laboral, i sobretot en la trajectòria socioprofessional que segueixen les persones immigrants a Catalunya, hem de recórrer a una altra variable, que és la del nivell d'estudis assolit: el nivell d'estudis comporta, d'una banda, un nivell d'activitat laboral més alt en el cas de les dones amb estudis secundaris o superiors respecte a les dones amb estudis primaris. De l'altra, es demostra també que a més formació hi ha una major progressió de categories socioprofessionals i una diversificació més gran

de sectors, especialment per als treballadors i les treballadores de nacionalitats comunitàries i també llatinoamericanes (tot i que no només per a ells), que gaudeixen simultàniament d'unes situacions respecte a les lleis d'estrangeria més favorables, que els faciliten aquesta mobilitat laboral.

La rellevància del nivell d'estudis, finalment, no només rau en les possibilitats de mobilitat lateral i vertical en el món laboral, sinó en el fet que també permet una major autonomia a l'hora de bellugar-se en un mercat de treball i una societat cada cop més alfabetitzats, en què el domini dels canals d'informació escrits —com ara Internet— són un element que condiciona de manera creixent el ventall d'oportunitats formatives i professionals.

3 La relació amb el país d'origen

En aquest segon apartat abordem una altra dimensió de la immigració contemplada per l'ENI-07: les relacions amb el país d'origen. El manteniment de vincles amb el país d'origen té molts vessants diferents: les xarxes migratòries, l'enviament de remeses, la comunicació, els viatges al país d'origen, la voluntat de retorn, la intenció de portar al país d'acollida nous familiars... Aquests són els aspectes analitzats a continuació. Com en l'apartat anterior ens fixarem en les variables explicatives o causals que demostren tenir una influència més directa en els diferents comportaments trobats.

LES XARXES MIGRATÒRIES

Les xarxes migratòries són un dels principals motors actuals dels fluxos migratoris, en ser el vehicle principal de la decisió migratòria i la primera acollida en el país d'arribada d'una proporció creixent de migrants. El mateix creixement numèric de la població immigrant comporta un desenvolupament d'aquestes xarxes, que passen a ser un factor molt explicatiu dels processos d'integració posteriors i que han de ser tingudes en compte en les polítiques d'integració. El qüestionari de l'ENI-07 no ha estat dissenyat específicament per permetre una anàlisi en profunditat de la influència de les xarxes migratòries en els processos d'integració, però sí que ens aproxima a alguns fets objectius que proven aquesta influència.

En conjunt, un 80% de les persones estrangeres emigrades residents a Catalunya tenen altres familiars directes (pares i/o mares, fills i/o filles, marits, mullers o germans i/o germanes) emigrats a Espanya⁸ o a altres països. La reconstrucció de les relacions familiars primàries al país d'immigració presenta diferències clares segons els orígens geogràfics, en funció de l'antiguitat dels fluxos migratoris i el predomini d'estratègies migratòries més individuals o més familiars que hagin derivat en processos de reagrupament més o menys intensos. Analitzant aquesta qüestió per als grups geogràfics més amplis el 2007 i per als quals disposem d'un nombre de dades prou gran, observem com són els marroquins els qui majoritàriament han reconstruït el nucli familiar a través de la immigració: un 73% dels immigrants marroquins tenen algun familiar directe que també ha immigrat a Espanya (parella, fill o filla, pare, mare i/o germans), i destaca sobretot l'extensa xarxa de germans i germanes immigrants a Espanya.⁹ En el cas de les persones procedents d'Europa de l'Est, el percentatge és similar al de les marroquines (72%, tot i que amb una xarxa familiar bastant menys extensa) mentre que per a les persones sud-americanes és una mica més baixa (63%) i, per últim, les persones immigrants originàries d'Europa occidental són les que tenen en menor mesura altres familiars directes immigrants (37%). De fet, els europeus occidentals destaquen també per ser els que en major mesura han format parelles mixtes amb persones del país de destí i els que en menor mesura tenen germans i/o germanes a Espanya.

A la pregunta de si en la decisió de venir a Espanya va influir-hi algun conegut o familiar del país d'origen que ja hi hagués immigrat, un 56% de les persones enquestades diu que sí: en tres de cada quatre casos aquesta persona ha estat un familiar i en un de cada quatre casos la persona ha estat una amestat o un veí o veïna i molt esporàdicament alguna altra persona diferent. Aquesta influència .....

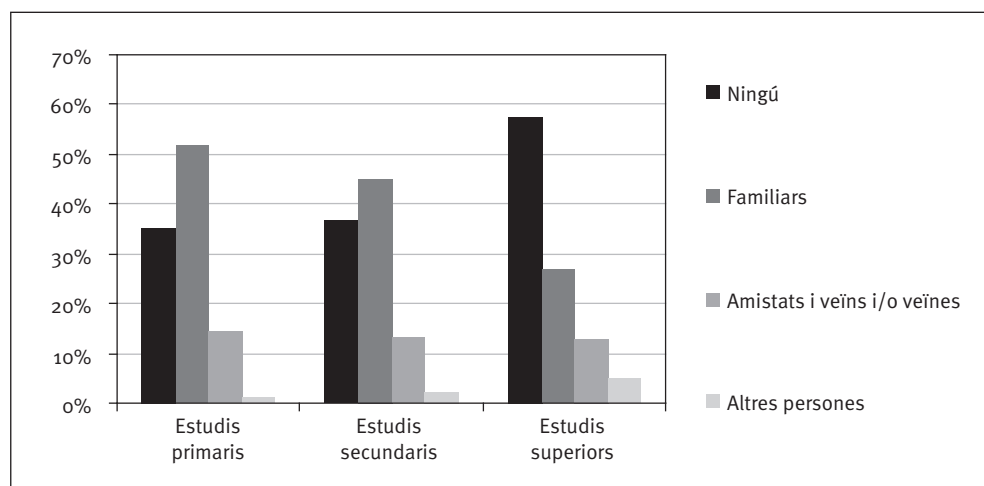
8. Fet que podem relacionar, evidentment, amb el predomini de famílies nombroses al Marroc.

9. Existeixen estudis molt interessants sobre les xarxes socials que demostren la importància que té la mobilització de les *weak ties* (relacions secundàries o dèbils, és a dir amistats i coneguts) per sobre de les xarxes primàries o fortes, sobretot familiars, pel que fa a l'accés a informacions i coneixements nous que obren la porta a oportunitats de mobilitat sociolaboral dins una societat. Un clàssic en aquest sentit és l'estudi pioner d'M. S. GRANOVETTER (1973). "The Strength of Weak Ties", *American Journal of Sociology*, vol. 78, issue 6, maig, p. 1360-1380.

és màxima entre les persones que van arribar-hi abans dels divuit anys i que segueixen l'emigració dels seus ascendents o tutors. A banda de l'edat com a raó òbvia, trobem grans diferències per raó d'estudis en la importància que ha tingut la família en la decisió de marxar del país d'origen. Com es pot veure en el gràfic 25, la influència d'altres familiars ja immigrants és màxima com més baix és el nivell d'estudis de la persona que emigra, mentre que com més alt és el nivell d'estudis, més independent es fa l'emigració i són majoria els que afirmen que la decisió d'emigrar no està influenciada per altres familiars del país d'origen.

Gràfic 25.

Influència d'altres persones prèviament immigrades a Espanya en la decisió d'immigrar, segons el nivell d'estudis

Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

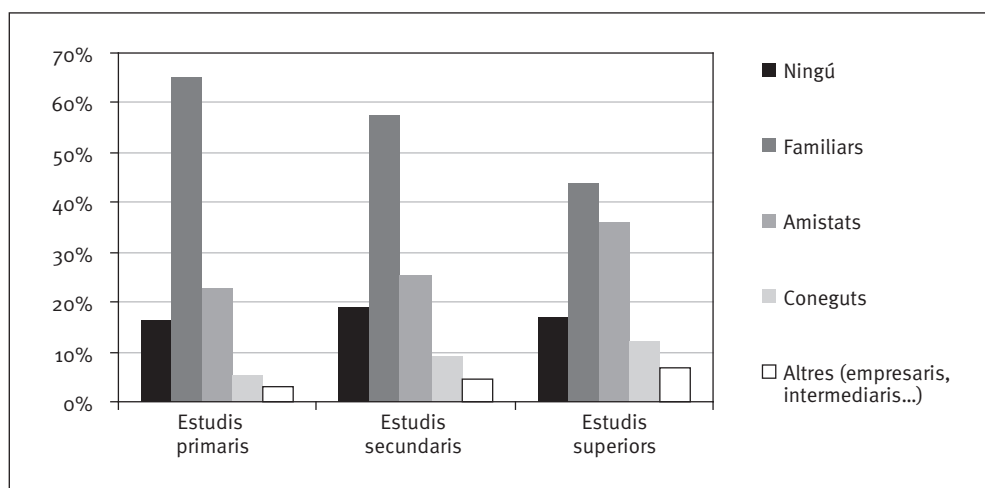
Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

De manera similar, la gran majoria de les persones estrangeres arribades en els darrers anys a Catalunya tenien algú a qui adreçar-se en arribar. La presència d'aquestes persones, sobre les quals recau en bona mesura la funció d'acollida, segueix una tendència semblant a la descrita anteriorment pel que fa a la influ-

ència d'altres persones en la decisió d'emigrar. D'aquesta manera, com més baix és el nivell d'estudis, més importància tenen els familiars com a canal de primera recepció i acollida, mentre que com més alts són aquests estudis, menor és el paper dels familiars i assoleixen en canvi un pes més alt els vincles d'amistat.

Gràfic 26.

Persones a les quals es va adreçar en arribar a Espanya, segons el nivell d'estudis

Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

Les persones a qui s'acudeix quan s'arriba a la societat de destí varien en funció dels motius de l'emigració i, sobretot, del nivell d'estudis: de manera que aquelles formes d'emigració més deslligades de la necessitat econòmica com ara les raons formatives, climàtiques, de qualitat de vida, etcètera, protagonitzades generalment per persones amb un nivell d'estudis alt, també estan més deslligades dels vincles de parentiu, i en canvi hi prenen més importància de les anomenades *weak ties*. Per contra, quan l'emigració és motivada per la necessitat econòmica, els lligams de parentiu tenen un paper més central en el

desenvolupament de les xarxes que vehiculen la migració. De l'emigració econòmica, a més, se'n deriva posteriorment l'emigració motivada pel reagrupament familiar, que assoleix un pes creixent.

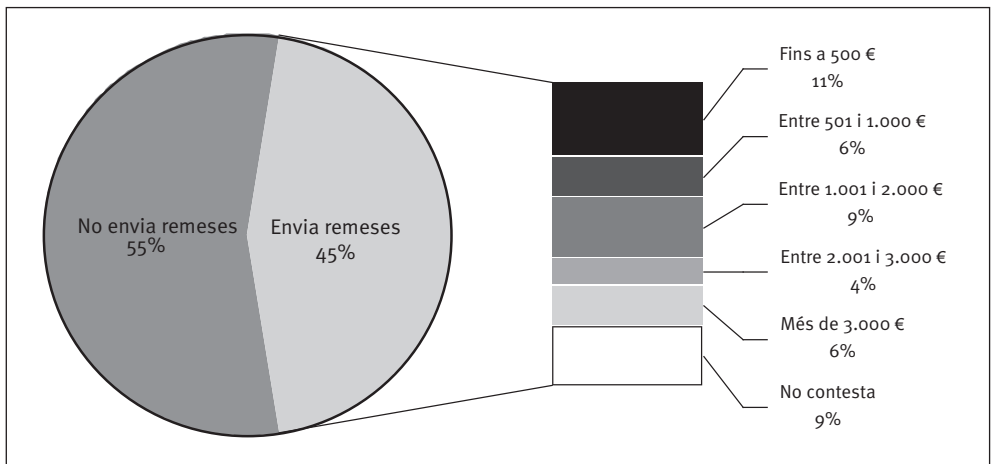
LES REMESES

Les xarxes migratòries ens porten a analitzar la qüestió de les remeses, que és, a més, un àmbit d'estudi emergent en les ciències socials. L'enviament de remeses és una de les realitats que més fan palesa la "doble presència" en què viuen moltes persones immigrants i expliquen moltes de les seves decisions i condicionants en la societat d'acollida. Com sempre, enfocarem la nostra anàlisi en el contingent de persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007. Una mica menys de la meitat (44%) d'aquestes persones immigrants envien diners al seu país d'origen, generalment un cop al mes o almenys cada tres mesos. La quantitat enviada durant l'any anterior a l'enquesta (2006) mostra el gran rang de variabilitat que hi pot haver en els diners enviats i que va dels que envien menys de 100 € anuals als que hi envien més de 10.000 €, com a casos més extrems. La gran majoria se situaria per sota dels 2.000 € anuals d'estalvis enviats. Una xifra que evidentment s'ha de contextualitzar en el nivell d'ingressos mitjà predominant entre els treballadors i treballadores estrangers, i que com hem vist en l'apartat dedicat a la trajectòria laboral, se situa pels volts dels mil euros mensuals.

Més enllà del que hem dit fins ara, en la pràctica d'enviament de remeses trobem una gran multiplicitat de situacions, que ens permeten aprofundir en els resultats anteriors: en primer lloc, cal destacar que els pares (ascendents) són els destinataris més freqüents de les remeses, en tant que són el denominador comú tant de persones casades com solteres, amb o sense fills i/o filles al país d'origen o de destí. La mitjana de remeses de les persones que n'envien únicament als pares se situa pels volts dels 1.400 € anuals. Quan les remeses van destinades als fills i/o filles (exclusivament o conjuntament amb el marit o la muller i/o els pares) se situen en canvi pels volts dels 2.700 €, i a més se sol fer els enviaments amb una periodicitat molt més concreta (tres de cada quatre persones ho fan mensualment,

Gràfic 27.

Percentatge d'immigrants que envien remeses i quantitats enviades durant l'any 2006

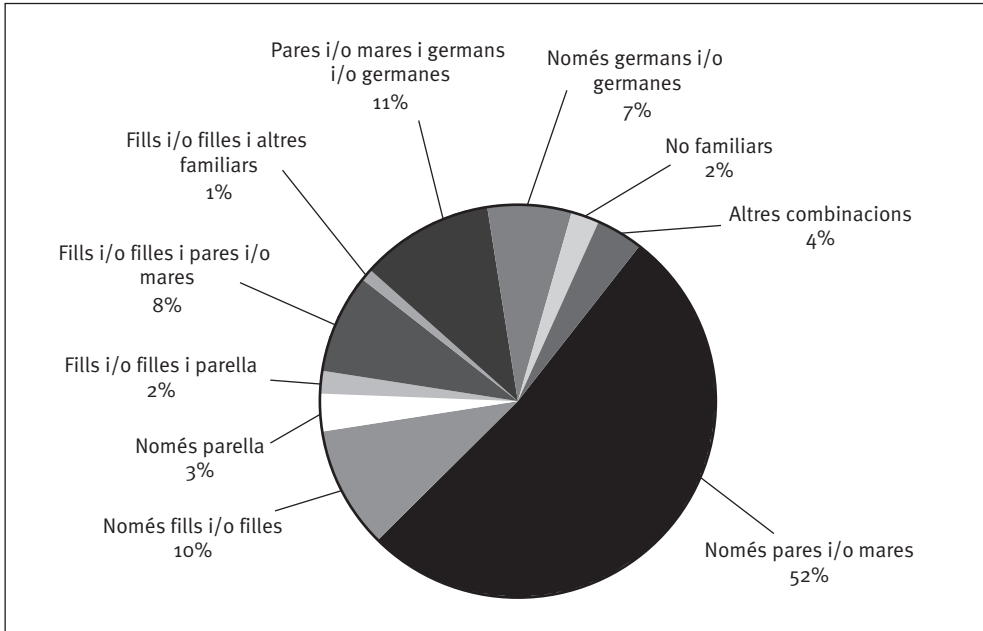

Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

mentre que només la meitat de les que envien remeses que no estan destinades als fills ho fan amb periodicitat mensual; la resta ho fa amb periodicitats inferiors).

El perfil de persona immigrant que envia remeses és sobretot el d'un immigrant econòmic (vingut per cercar treball o un treball millor), amb intenció de reagrupar altres familiars i que ha aconseguit regularitzar la seva situació legal mitjançant un permís temporal o permanent, la qual cosa li permet accedir a feines amb una remuneració per sobre del nivell de subsistència, després de superar la precarietat que es dona en situació d'irregularitat administrativa. L'enviament de remeses dona compte així del compromís familiar que va lligat a les migracions laborals i al manteniment de la unitat familiar i domèstica des de la distància, sovint amb la comesa de restablir la convivència familiar interrompuda. L'existència d'aquest compromís familiar assumit pot resultar

Gràfic 28.**Destinataris de les remeses enviades al país d'origen**

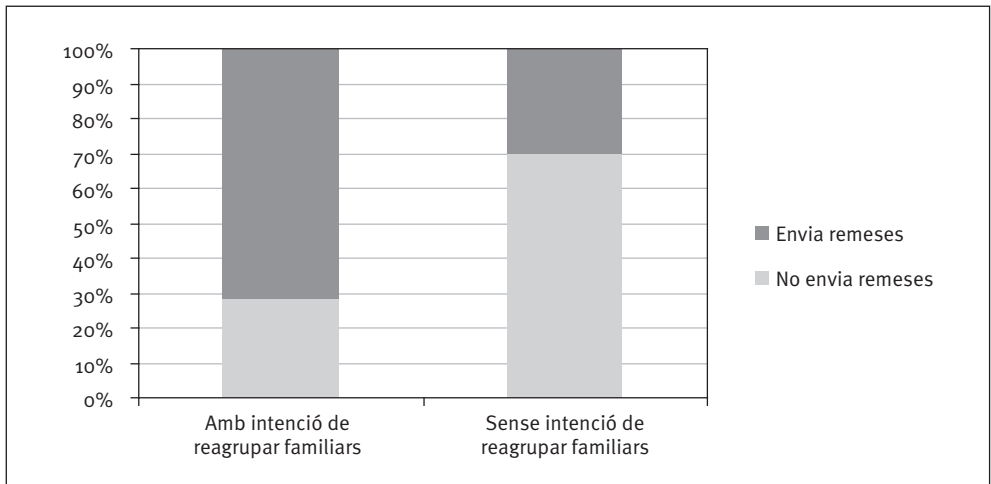
Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

invisible a ulls de la societat receptora, però és un component primordial en la trajectòria migratòria de les persones immigrants, i les remeses són un dels indicadors que millor fa emergir aquesta realitat, que és prèvia a la decisió mateixa d'emigrar. Entre el conjunt de persones estrangeres residents a 2007, un 34% manifestava la voluntat de reagrupar familiars, tot i que el qüestionari no permet aprofundir en aquesta qüestió.

Gràfic 29.

Relació entre la intenció de portar familiars a Espanya i l'enviament de remeses al país d'origen

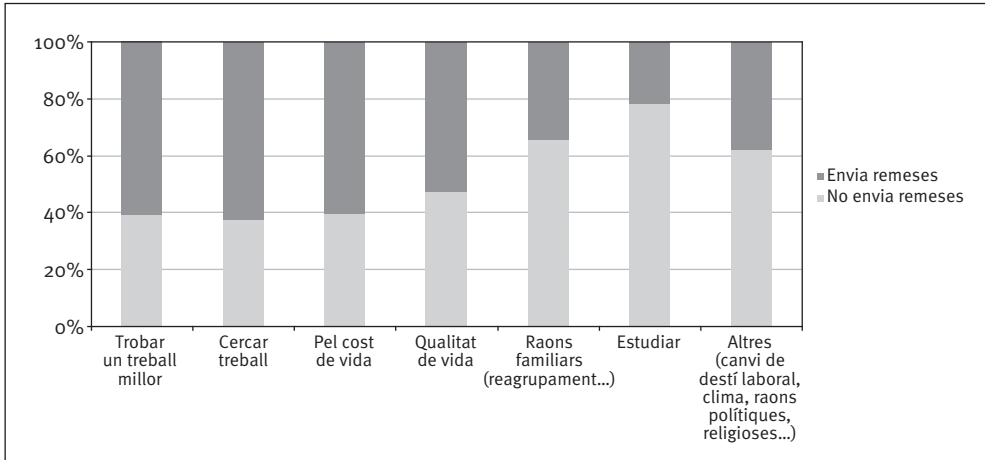

Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

La diferent associació entre els motius per emigrar i l'enviament de remeses posa de manifest la natura diversa dels moviments migratoris que podem identificar. En primer lloc, els vinculats a la necessitat de millorar l'economia familiar, i que són el gruix de les migracions extracomunitàries arribades en la darrera dècada; en segon lloc, les migracions per reagrupament familiar, com a conseqüència lògica de les primeres però de naturalesa molt diferent quant a perfils d'edat, trajectòries d'integració sociolaboral, etcètera, i, finalment, les migracions no econòmiques, amb un pes també molt important, associades generalment a un projecte més individualista, possible pel nivell més alt d'estudis i de situació econòmica assolits al país d'origen i que és protagonitzat no només per persones de la Unió Europea sinó també per moltes persones llatinoamericanes o de procedències minoritàries. Els menors condicionants econòmics i familiars,

Gràfic 30.**Relació entre l'enviament de remeses al país d'origen i la raó per emigrar**

Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

juntament amb una major capacitació de sortida en les competències pròpies d'una societat altament alfabetitzada i informatitzada, permeten a aquests darrers tipus d'immigrants desenvolupar trajectòries migratòries socialment ascendents.

LA COMUNICACIÓ AMB PERSONES DEL PAÍS D'ORIGEN

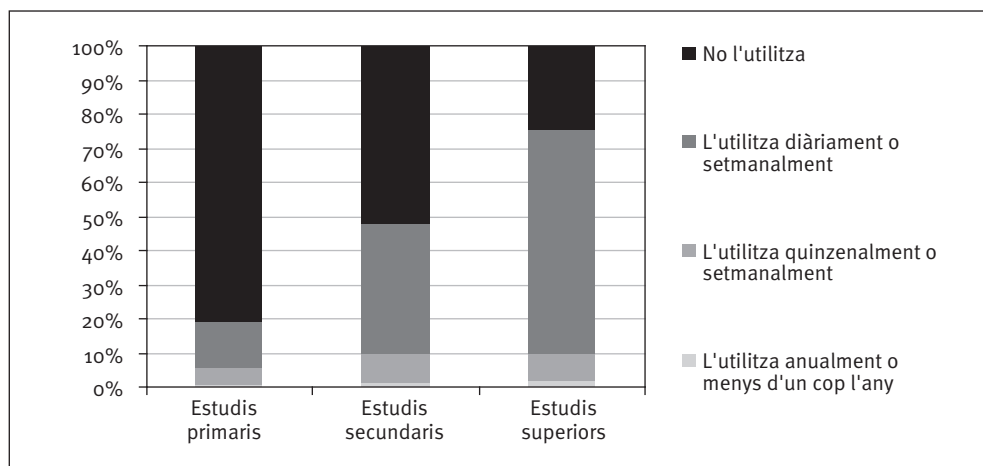
La comunicació amb el país d'origen rarament es perd, ja que un 93% de les persones estrangeres afirmen que mantenen contacte amb familiars o amistats del país d'origen. No es detecten diferències significatives per orígens geogràfics ni per sexe sobre el fet de mantenir o perdre el contacte, tot i que sí que hi fa molt l'edat a què es va emigrar: de manera que una de cada tres

persones que van migrar abans dels divuit anys no manté cap contacte amb el país d'origen.

El mitjà de comunicació més utilitzat és el telèfon, emprat per pràcticament totes aquelles persones que mantenen algun tipus de contacte amb el país d'origen (97%) i amb una freqüència generalment setmanal o quinzenal. El correu postal és un mitjà minoritari (13% dels enquestats) i, a més, s'utilitza generalment només algunes vegades l'any. La comunicació per via d'altres persones és encara més inusual. La gran revolució en el terreny de la comunicació amb el país d'origen és Internet (correu electrònic i/o xats) emprat per un 47% de les persones enquestades, amb marcades diferències per nivell d'estudis, com veurem. La revolució que comporta Internet està relacionada sobretot amb la freqüència amb què es fa servir: si el telèfon es feia servir setmanalment, Internet es fa servir diversos cops per setmana.

Gràfic 31.

Ús d'Internet com a mitjà de comunicació amb familiars i amistats del país d'origen

Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

L'ús d'Internet fa molt manifestes les desigualtats per raó d'estudis en l'accés i l'ús habitual d'aquest mitjà: mentre que més del 80% de les persones estrangeres amb estudis primaris i arribades en els últims deu anys no fa servir aquest mitjà, només és el cas de poc més d'un vint per cent de les persones en la mateixa situació però amb estudis superiors.

Les possibilitats que ofereix Internet per mantenir-se informat sobre el país d'origen i en contacte freqüent amb un ampli ventall de persones del país d'origen marquen un canvi qualitatiu respecte a les migracions del passat. Les noves tecnologies faciliten en aquest cas poder mantenir actiu el capital social que es deixa al país d'origen.

VIATGES AL PAÍS D'ORIGEN I VOLUNTAT DE RETORN

Un 65% de les persones arribades després del 1997 han tornat de visita algun cop al seu país d'origen, mentre que un 35% no ho ha fet mai. Aquestes darreres són les que han vingut més recentment i, sobretot, les que no tenen permís de residència i que, com sabem, s'arrisquen a no poder tornar a entrar en territori espanyol si en surten. El cas contrari, el de les persones que ja s'han nacionalitzat espanyoles o que tenen permís permanent —i que generalment són també les que fa més temps que resideixen a Espanya— són les que han tingut més oportunitats de visitar el país d'origen. El motiu més freqüent de la visita combina la visita a familiars i amistats amb les vacances i la durada de la visita acostuma a ser d'entre quinze dies i un mes.

Finalment, la intenció de retornar al país d'origen és molt minoritària, o almenys ho era en el context socioeconòmic del 2007: un 9,6% afirmava tenir intenció de retornar en els cinc anys següents, un 16,4% no ho sabia, un 2,6% preferia traslladar-se a un altre país i un 71,4% afirmava que es volia quedar a Espanya almenys els cinc anys següents. La voluntat de retorn és sempre majoritària amb totes les variables estudiades i pràcticament no trobem diferències significatives per raó de sexe, ni d'origen geogràfic, ni d'any d'arribada, ni d'idioma, ni de motiu per

emigrar... Únicament la intenció de portar familiars i novament el nivell d'estudis hi introdueixen diferències estadísticament significatives: en relació amb la primera variable, la intenció de portar familiars va lligada a un major convenciment en la intenció de romandre al país d'acollida (79%). L'efecte del nivell d'estudis és, en canvi, contrari i fins a cert punt paradoxal, ja que en aquest cas, com més alt és el nivell d'estudis menor és la intenció de quedar-s'hi indefinidament.

L'anàlisi de la voluntat de retorn va lligada a una dimensió no abordada per l'ENI-07: la integració subjectiva de les persones immigrants. Tanmateix, la voluntat de retorn no només està relacionada amb la situació aconseguida en el país de destí sinó també amb l'evolució simultània del país d'origen i les oportunitats de promoció que plausiblement ofereix als migrants en cas d'un possible retorn.

4 Coneixement de llengües

La importància de la llengua en el procés d'integració és obvi, en tant que és el fonament de la comunicació social. Per tant, la llengua és el facilitador principal de la integració en el seu sentit més transversal: des del món del treball al de la participació sociopolítica. L'ENI-07 incorpora diferents preguntes per copsar quines llengües coneix i parla la població immigrant instal·lada a Catalunya. Les dades resultants d'aquestes preguntes són les que analitzem a continuació.

CAPITALS LINGÜÍSTICS

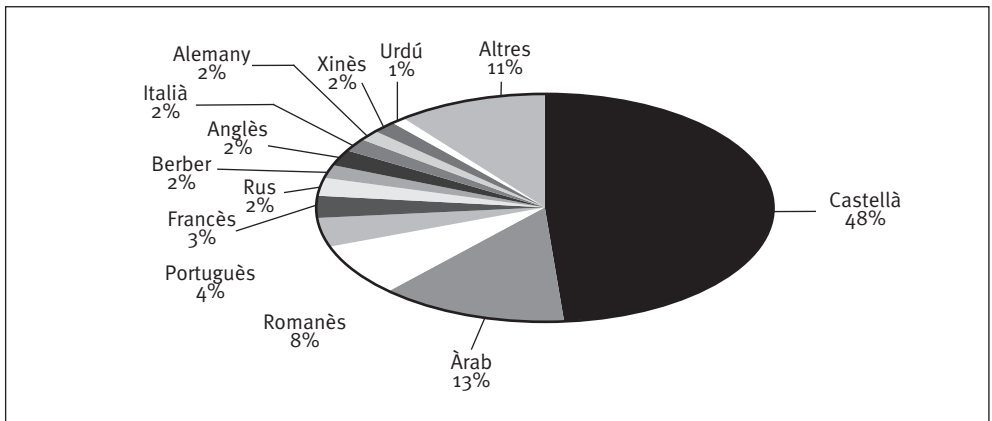
Una primera pregunta que ens permet aproximar-nos al capital lingüístic de partida de la població immigrant és quina és la seva llengua materna. Com veiem en els resultats, el 49% de la població estrangera arribada entre el 1997 i el 2007 té com a llengua materna el castellà, la qual cosa està relacionada evidentment amb el fet que la meitat de les persones immigrants arribades en aquesta dècada són originàries de l'Amèrica del Sud i Central.¹⁰ La següent llengua materna més freqüent és l'àrab, corresponent a la població marroquina, que en la seva gran majoria tindria l'àrab com a llengua materna (de la població marroquina enques-

.....
10. Entre les persones llatinoamericanes immigrants a Catalunya durant l'última dècada, un 92,3% té com a llengua materna el castellà, un 6,8% el portuguès, un 0,4% el quítxua, un 0,2% el guaraní, un 0,2% l'aimara i un 0,2% l'italià.

tada, el 83% diu tenir l'àrab com a llengua materna, un 14% el bereber i un 3% altres llengües maternes, com ara el francès o llengües minoritàries del Marroc). El romanès és la tercera llengua (7%) i el portuguès (4%) la quarta, corresponents al pes que han assolit les persones de nacionalitat romanesa i brasilera en les poblacions arribades entre el 1997 i el 2007. Les dades dels padrons posteriors al 2007 reflecteixen un gran augment d'aquests dos col·lectius, especialment del romanès, de manera que el romanès és una de les llengües que més augmenta actualment a Catalunya (la recent Enquesta d'usos lingüístics del 2008 publicada per l'Institut d'Estadística de Catalunya situa el romanès com la quarta llengua més parlada a Catalunya, després del castellà, el català i l'àrab).

Gràfic 32.

Llengua materna de la població immigrant

Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

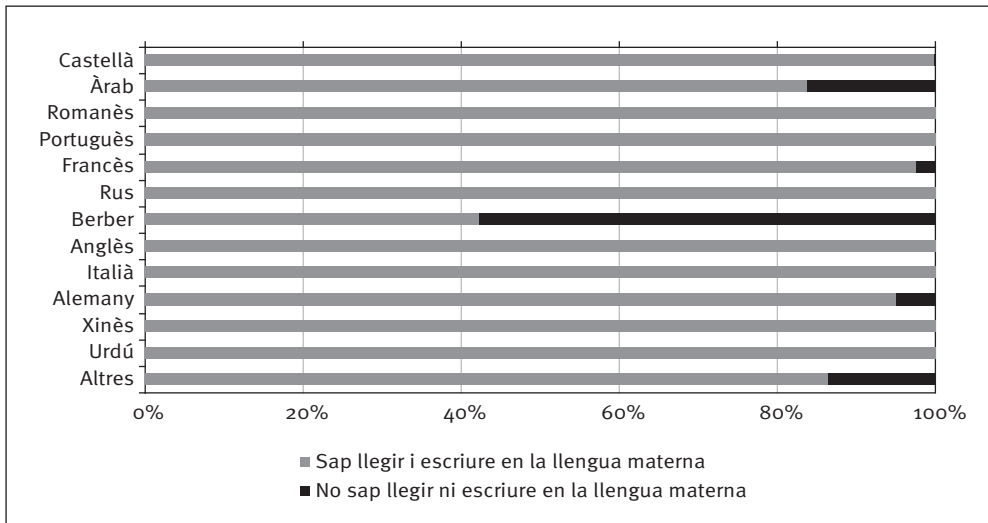
La gran majoria d'immigrants, a més de parlar-la i comprendre-la, saben llegir i escriure en la seva llengua materna, que generalment coincideix amb la llengua en la qual han estat escolaritzats en major o menor mesura al seu país d'origen. L'única excepció parcial la trobem entre els marroquins: en el cas dels que tenen

el berber com a llengua materna, més de la meitat no saben llegir ni escriure en aquesta llengua, atès que l'escolarització en aquest país es fa fonamentalment en àrab i francès. Trobem la mateixa situació entre altres llengües africanes minoritàries. Pel que fa a la majoria dels que tenen l'àrab com a llengua materna, el percentatge dels que no saben llegir ni escriure en aquesta llengua no arriba al 20%, però és un percentatge molt superior al que trobem en la resta de llengües, a causa del major grau d'analfabetisme que es dóna comparativament al Marroc.

Gràfic 33.

Percentatge d'immigrants que saben llegir i escriure en la seva llengua materna

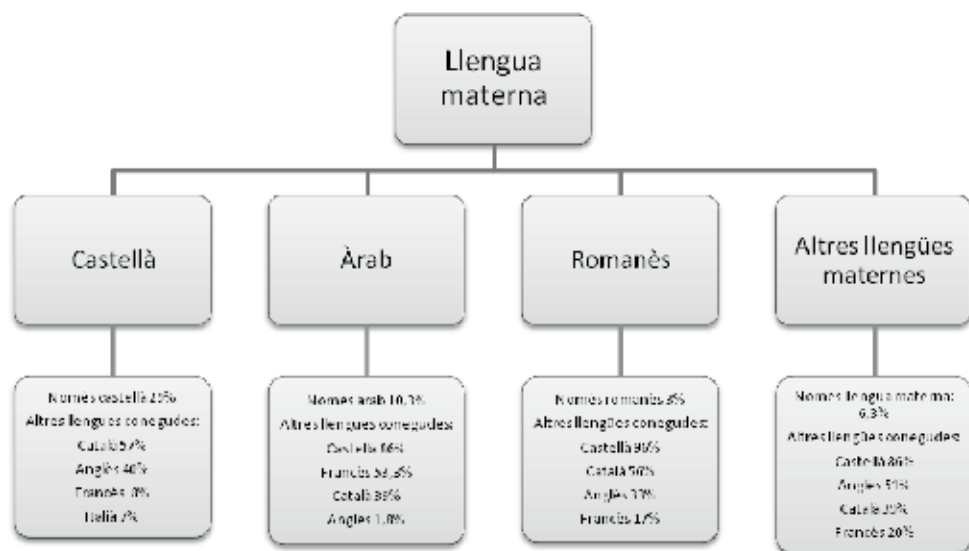
Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

El capital lingüístic de les persones immigrants no es limita, evidentment, al seu idioma matern. “Només” un 18% de les persones enquestades coneix únicament la seva llengua materna. El 82% restant coneix o si més no té nocions d'una o més llengües diferents de la materna (generalment de castellà, català, anglès i/o francès).

La figura 1 mostra els idiomes addicionals majoritàriament coneguts, en funció de quina és la llengua materna de partida. Podem veure com per a les persones castellanoparlants immigrades a Catalunya, la segona llengua coneguda amb més freqüència és el català, seguit de l'anglès i ja més lluny pel francès i l'italià. Per a les persones araboparlants residents a Catalunya (sempre arribades entre el 1997 i el 2007) la segona llengua més comuna és el castellà, seguida del francès i el català, i en canvi l'anglès els és una llengua molt poc coneguda. Entre les persones romaneses, el castellà és conegut per pràcticament la totalitat de persones enquestades, i són el col·lectiu que, juntament amb el llatinoamericà, més coneix el català, l'anglès i el francès. Entre totes les persones enquestades que tenen altres llengües matrials, destaca un nivell de coneixement del castellà i del català molt

Figura 1.
Coneixement d'altres llengües segons la llengua materna de partida

Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

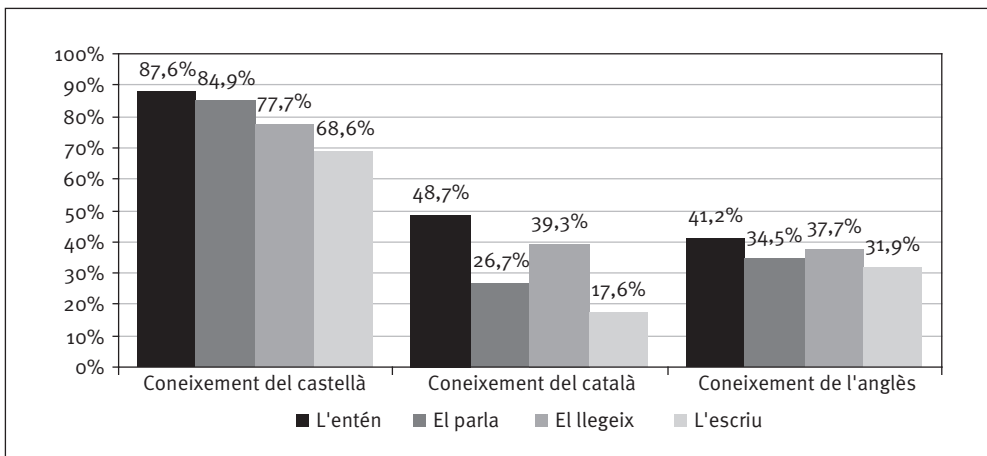
Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

similar al que trobem entre la població immigrada marroquina, però amb un nivell superior de coneixement de l'anglès i, en menor mesura, del francès.

És evident que les dades anteriors diuen molt poc del nivell de perfecció assolit en el domini d'un idioma diferent del matern. El qüestionari només pot copsar en aquest sentit l'autoavaluació que els enquestats fan del seu coneixement d'altres llengües. En el gràfic 34 veiem amb una mica més de detall el tipus de coneixement que es té dels principals idiomes que sap la població estrangera resident a Catalunya, a banda del seu idioma matern.

Gràfic 34.

Tipus de coneixement dels principals idiomes coneguts, excepte la llengua materna

Nota: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

Com es pot veure, el castellà és comprès, parlat, llegit i escrit per la gran majoria de la població immigrant no llatinoamericana. Pel que fa al català, que pràcticament cap estranger no té com a llengua materna, és comprès per un 48,7% de les persones

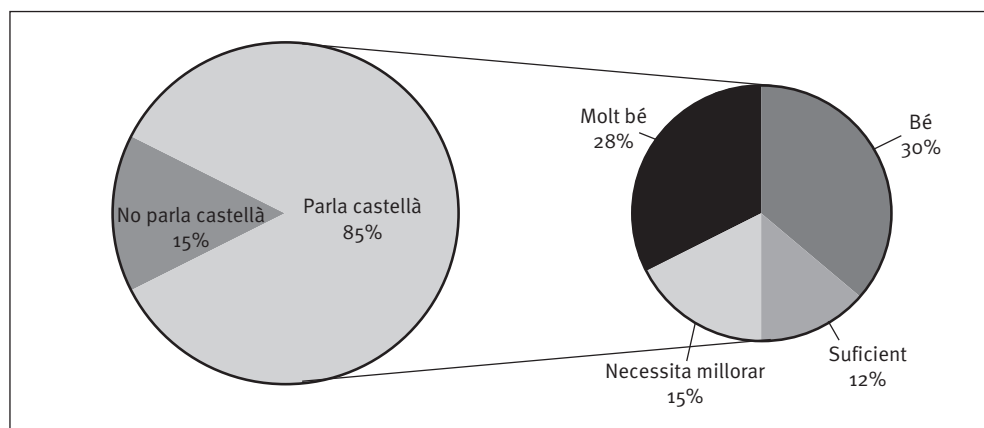
estrangeres i llegit per un 39,3%, però només un 26,7% el parla i el percentatge dels que el saben escriure baixa fins al 17,6%. El coneixement de l'anglès presenta uns resultats més equilibrats, amb uns nivells de coneixement parlat i escrit més alts que els que es donen en el cas del català, malgrat que la comprensió oral i escrita sigui lleugerament inferior. Probablement l'aprenentatge de l'anglès a través de l'educació formal en molts dels sistemes educatius dels països d'origen assegura aquest coneixement més complet, que de moment no es dóna en el cas del català, a excepció d'una minoria que ha realitzat estudis a Catalunya.

CONEIXEMENT DEL CASTELLÀ I DEL CATALÀ

L'ENI-07 inclou una última pregunta sobre el grau de coneixement del castellà i del català d'aquelles persones que no tenen aquestes llengües com a matrials

Gràfic 35.

Percentatge de persones immigrants que han après a parlar el castellà i grau de domini assolit

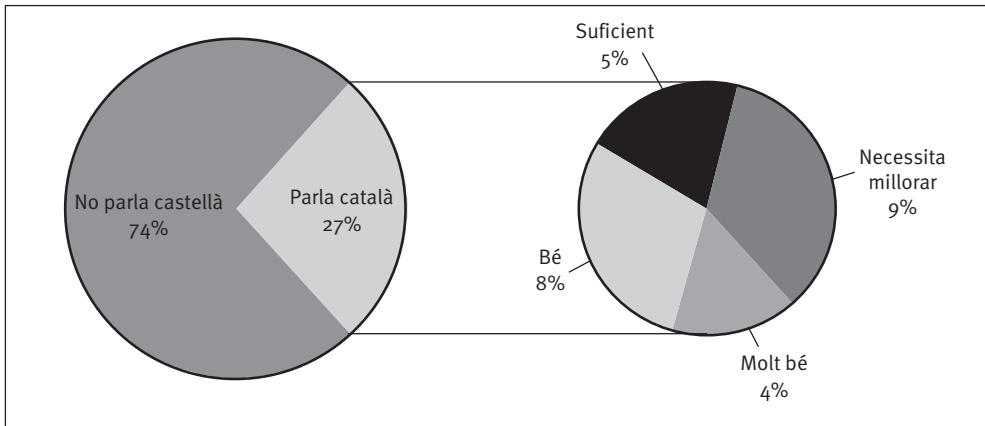
Nota 1: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Nota 2: S'exclouen les persones que tenen el castellà com a llengua materna.

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

Gràfic 36.

Percentatge de persones immigrants que han après a parlar el català i grau de domini assolit

Nota 1: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Nota 2: S'exclouen les persones que tenen el català com a llengua materna.

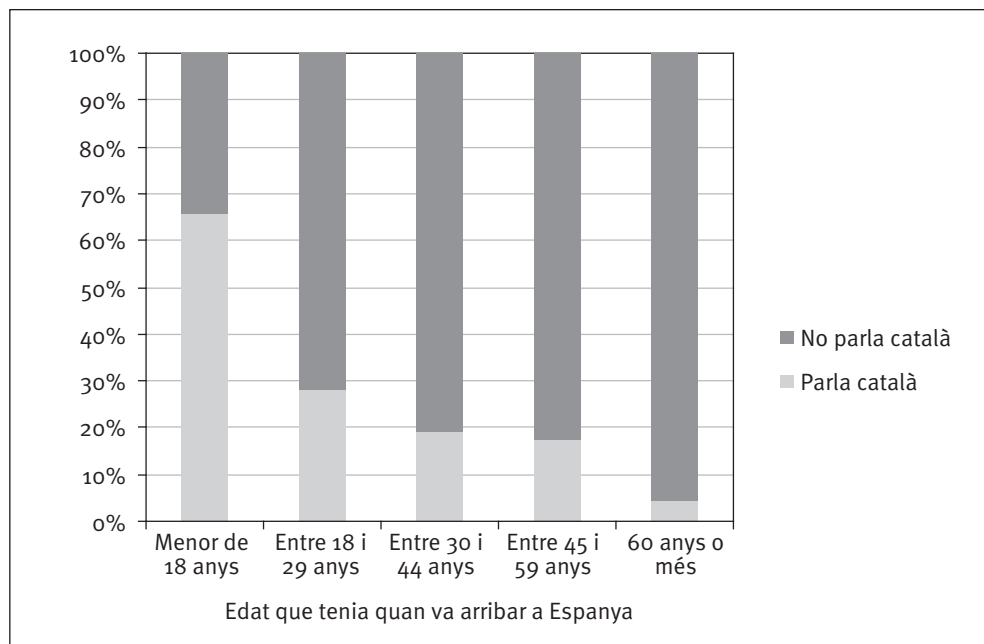
Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

però que diuen conèixer-les. Les opcions de resposta estableixen quatre nivells (molt bé, bé, suficient i necessita millorar). Els resultats s'exposen al gràfic 35. S'observa que dues de cada tres persones que han après castellà consideren que el parlen bé o molt bé. La situació, en el cas del català, és pràcticament a la inversa: una de cada quatre persones respon que parla català i, d'aquestes, menys de la meitat diuen que el parlen bé o molt bé.

El perfil de les persones que parlen català correspon a les que van arribar quan eren menors d'edat, i que generalment han acabat els estudis a Catalunya. Així, parlar català només és una habilitat majoritària entre les persones que van arribar essent menors de divuit anys, mentre que per a les que van arribar en edats adultes aquesta competència es fa minoritària, encara que ja faci molts anys que viuen a Catalunya (els anys de residència influeixen en el grau de comprensió però poc en el nivell de parla del català).

Gràfic 37.

Coneixement parlat del català, segons l'edat a la qual es va immigrar

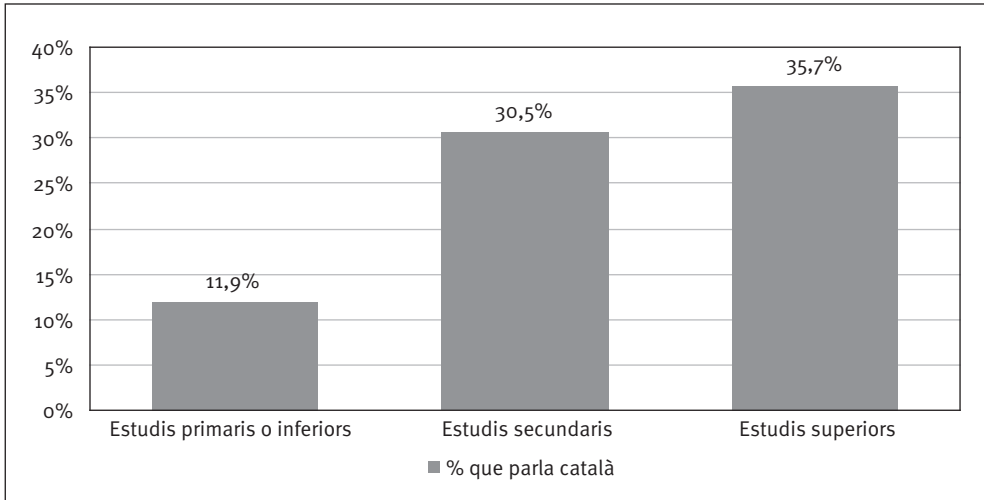
Nota 1: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Nota 2: S'exclouen les persones que tenen el català com a llengua materna.

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

A més de l'edat en el moment d'arribar, els estudis són l'altra variable que té una relació més estreta amb el fet de parlar català: tenir estudis primaris minimitza la probabilitat de parlar català, mentre que tenir estudis secundaris i sobretot superiors triplica aquesta probabilitat.

Pel que fa al fet de parlar castellà, és més difícil establir-ne un perfil, ja que es tracta d'una competència generalitzada entre la població immigrant. Però com en el cas del català, l'edat en el moment d'emigrar i el nivell d'estudis són les

Gràfic 38.**Coneixement parlat del català, segons el nivell d'estudis assolit**

Nota 1: persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

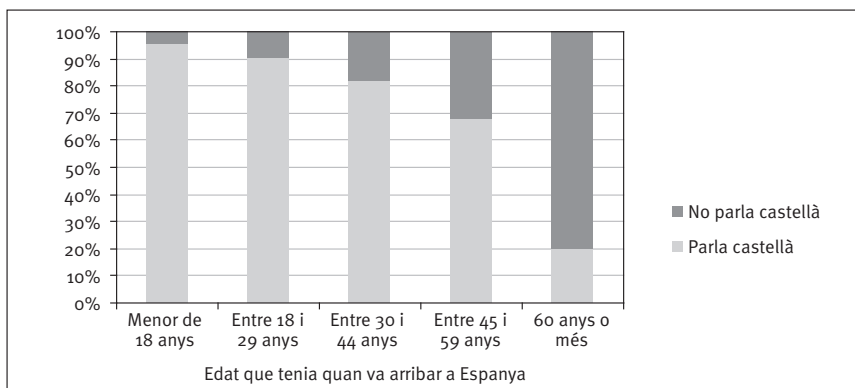
Nota 2: S'exclouen les persones que tenen el català com a llengua materna.

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

variables que permeten predir millor quines persones immigrants amb una llengua materna diferent de la castellana no han aconseguit aprendre a parlar-la: en aquest cas, el desconeixement del castellà es fa majoritari entre les que han arribat després de la seixantena i també és relativament alt entre les que han arribat després dels quaranta-cinc anys d'edat. Pel que fa al nivell d'estudis, si bé la competència lingüística en castellà és sempre àmplia, trobem més de vint punts percentuals de diferència entre les persones que tenen estudis superiors i les que tenen un nivell d'estudis inferior.

Gràfic 39.

Coneixement parlat del castellà segons l'edat a la qual es va immigrar

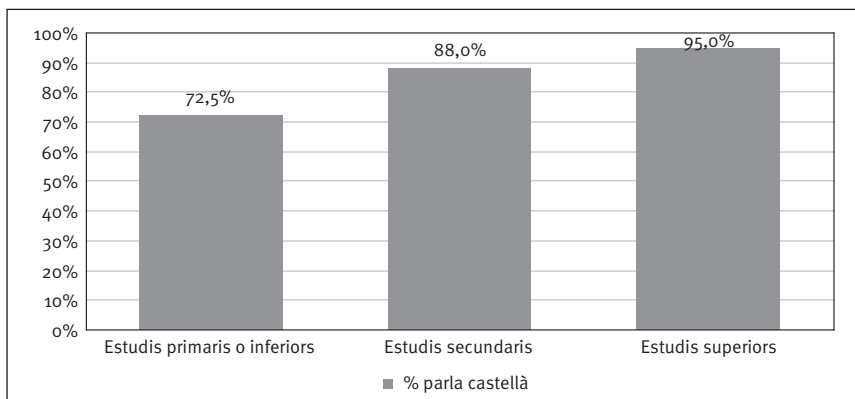
Nota 1: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Nota 2: S'exclouen les persones que tenen el castellà com a llengua materna.

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

Gràfic 40.

Coneixement parlat del castellà segons el nivell d'estudis assolit

Nota 1: Persones immigrants arribades entre el 1997 i el 2007 a Espanya i residents a Catalunya en el moment de l'enquesta (2007).

Nota 2: S'exclouen les persones que tenen el castellà com a llengua materna.

Font: Elaboració amb dades de l'ENI-07 de l'INE.

Podem concloure que la immigració està tenint un impacte clar en la configuració del mapa de llengües que es parlen a Catalunya. D'una banda, el pes majoritari de la immigració llatinoamericana fa del castellà una llengua en augment constant i que actualment se situa per davant del català en molts àmbits d'ús. Per a les persones immigrants amb llengües maternes diferents de la castellana o la catalana el castellà també es posiciona clarament com la principal llengua d'ús parlat i escrit en totes les províncies catalanes. El coneixement i ús actiu del català es manté molt vinculat al pas pel sistema educatiu català d'aquelles persones que han arribat en edat escolar o per motius d'estudi. Un nivell d'estudis alt assolit en el país d'origen també fa sensiblement més alta la probabilitat d'arribar a parlar i escriure el català, però fins i tot en aquest cas només una minoria ha assolit aquest capital lingüístic.

5 Conclusions

L'ENI-07 es va realitzar durant l'etapa final d'un cicle socioeconòmic històric a Catalunya que ha exercit una enorme atracció en sobre els fluxos migratoris internacionals. L'estructura social, les característiques demogràfiques, el mercat laboral i també la cultura han estat modificats per la importància de les migracions internacionals que s'han produït i que es continuen produint.

Probablement, la repetició d'aquesta enquesta dos anys després, el 2009, mostraria canvis importants en algunes de les dades generals copsades el 2007, en la mesura que el context de la societat receptora s'ha modificat. Però el focus de l'anàlisi practicada sobre les dades no ha estat fer el recompte de percentatges per extrapolar tendències del conjunt de la població immigrant, sinó que el focus d'atenció ha estat seguir les disparitats i l'heterogeneïtat constatable entre la població immigrant, intentant provar algunes hipòtesis causals o explicatives la importància de les quals molt probablement es manté tot i els canvis de conjuntura.

Un dels fets que amb més contundència emergeixen de l'ENI-07 és la importància del nivell d'estudis assolit com a facilitador clau, o principal factor explicatiu del posicionament desigual de les persones immigrants en l'estructura laboral i salarial de Catalunya. Certament, els condicionants legals (tipus de permís de treball) són també condicionants que delimiten inicialment les oportunitats laborals, però aquests condicionants no neutralitzen l'efecte dels estudis, sobretot

no a mitjà i llarg termini, entre altres coses perquè l'estatus legal fins ara ha estat més fàcilment modificable que el nivell d'estudis.

A la importància del nivell formatiu s'hi superposa, en el mercat laboral, una altra variable independent: el sexe. La segregació de les persones immigrants en el mercat laboral ve determinada pel fet que les portes d'accés al mercat laboral han estat restringides a unes poques ocupacions (construcció, hostaleria, treball domèstic i serveis personals) que comporten una segregació inicial per gèneres molt important dins del mercat laboral. Aquesta segregació per sectors d'activitat comporta una desigualtat salarial negativa per a les dones immigrants, fins al punt que el sou mitjà d'una immigrant amb estudis superiors se situa en nivells equivalents al dels homes immigrants amb estudis primaris. Certament les trajectòries laborals permeten una certa mobilitat lateral i ascendent en el mercat laboral, tant en el cas dels homes com de les dones, però el gènere es manté com un eix de desigualtat permanent en l'àmbit socioprofessional.

L'anàlisi de les xarxes migratòries mostra l'enorme pes dels familiars i les amistats com a pols d'atracció de moltes persones novingudes i com a proveïdors d'oportunitats laborals en el país receptor. Paradoxalment, l'aixopluc de les xarxes migratòries pot reproduir moltes de les desigualtats i tendències de segregació ocupacional dins el mercat laboral si no va acompanyat d'un procés d'aprenentatge i de domini dels canals d'informació, formació i recerca d'oportunitats laborals a través de canals propis de la societat autòctona. En tant que aquests canals es vehiculen cada cop més a través de mitjans escrits (Internet, premsa...), el nivell d'estudis, el domini de les llengües i l'accés a les noves tecnologies de la informació esdevé cada vegada més fonamental. Podem afirmar fins i tot que les tecnologies de la informació esdevenen un facilitador clau de la integració en les societats occidentals.

Una darrera qüestió analitzada en aquest article ha estat el capital lingüístic de les persones immigrades a Catalunya. Sobresurt la importància que assoleix el castellà com a llengua materna de la meitat de les persones estrangeres entrevistades, però també com la llengua vehicular de l'altra meitat, que té altres

llengües maternes. Malgrat que la comprensió oral i escrita del català augmenta amb el temps de residència, el seu ús actiu (parlar-lo i escriure'l) és reduït i es relaciona sobretot amb les persones immigrants arribades molts joves i que han rebut formació en aquesta llengua a través del sistema educatiu o, en menor mesura, en el cas de persones amb estudis superiors que han decidit estudiar aquesta llengua.

La contundència amb què el nivell d'estudis sobresurt de manera recurrent com la variable més predictiva i explicativa de les desigualtats constatables en el posicionament socioprofessional, en el capital lingüístic aconseguit, en l'accés a la societat de la informació, en la major autonomia respecte de les xarxes migratòries, etc., ens porta a qüestionar la importància que generalment es dóna a la procedència geogràfica o la cultura ètnica d'origen com a variable explicativa dels processos diferenciats d'integració. A la llum de les dades podem afirmar que la cultura en el sentit de capital humà demostra ser una variable que se superposa de forma transnacional a la cultura en el sentit ètnic, alterant-ne clarament l'efecte.

La majoria de les diferències constatables entre àrees geogràfiques de procedència poden ser explicades en gran mesura per perfil tan desigual pel que fa al nivell d'estudis que predomina entre les persones immigrants que arriben a Catalunya en funció de la seva àrea de procedència i que ens remetrien a la particular constel·lació de factors d'expulsió d'emigrants de cada país d'origen. Aquest diferent perfil formatiu configura en bona mesura la imatge social que la societat receptora acaba associant de forma generalitzada a tot un col·lectiu nacional, obviant la diversitat social i cultural pròpia de cada nacionalitat.

INFORMES BREUS

- 1 Les desigualtats educatives a Catalunya: PISA 2003**
Ferran Ferrer (dir.), Gerard Ferrer i José Luis Castel
- 2 El paper crucial del professorat. Atraure, preparar i mantenir professors de qualitat**
OCDE. Polítiques d'Educació i de Formació
- 3 El procés de normalització d'estrangers 2005. Balanç i perspectives**
Maria Helena Bedoya Muriel i Eduard Solé Alamarja
- 4 Itineraris de formació i inserció laboral dels joves a Catalunya**
Rafael Merino i Maribel García
- 5 Els imams de Catalunya: rols, expectatives i propostes de formació**
Jordi Moreras
- 6 Sisena hora: una oportunitat o una dificultat per avançar?**
Joaquín Garín, Isabel Sánchez i Jesús Viñas
- 7 Joves i política**
Núria Valls i Andrea Borison
- 8 Els sistemes educatius als països d'origen de l'alumnat immigrant. Una aproximació**
Miquel Àngel Alegre, Ricard Benito i Sheila González
- 9 Els plans educatius d'entorn: debats, balanç i reptes**
Miquel Àngel Alegre i Jordi Collet
- 10 Formació i professionalització del professorat de secundària a Catalunya**
Gemma Tribó
- 11 La desafecció política a Catalunya. Una mirada qualitativa**
Ismael Blanco i Pau Mas
- 12 Històries d'immigració: la comprensió dels patrons de rendiment escolar dels joves immigrants nous**
Carola Suárez-Orozco i Marcelo Suárez-Orozco
- 13 L'educació catalana a la premsa**
Jaume Carbonell i Sebarroja i Antoni Tort i Barolet
- 14 Simbologies en l'espai públic. Els debats sobre l'ús del *hijab* a Europa**
Jordi Moreras
- 15 Actituds, comportament polític i xarxes organitzatives dels immigrants a la ciutat de Barcelona**
Laura Morales i Eva Anduiza (directores), Laia Jorba, Josep San Martin i Amparo González
- 16 Les responsabilitats legals en les activitats educatives realitzades més enllà del temps lectiu**
Neus Soriano, Ramon Plandiura i Eva Izquierdo
- 17 El salari de reserva de les dones desocupades a Catalunya**
Dídac Queralt Jiménez
- 18 Models educatius familiars a Catalunya**
Javier Elzo Imaz (coordinador), María Teresa Laespada Martínez i Ana Martínez Pampliega
- 19 L'escola del segle XXI. Una mirada des de la societat civil**
Mireia Cívís i Zaragoza, Jordi Riera i Romaní, Annabel Fontanet i Caparrós i Elena S. Ojando i Pons
- 20 Les persones en situació de sense llar de Barcelona: perfils, estat de salut i atenció sanitària**
Joan Uribe i Sara Alonso
- 21 Crònica de la Llei d'Educació de Catalunya**
Ramon Farré Roure
- 22 De l'acollida a la ciutadania: la formació de la població adulta immigrada**
Xavier Aranda, Miquel Casanovas, Alfons Formariz (coordinador) i Pep Vidal
- 23 El reagrupament familiar a Catalunya, una aproximació quantitativa**
Rosalina Alcalde Campos, Amparo González-Ferrer, Andreu Domingo, Diana López-Falcón i Jordi Bayona
- 24 Trajectòries sociolaborals de la població immigrada. Factors explicatius**
Sarai Samper, Raquel Moreno (D-CAS, Col·lectiu d'Analistes Socials)

Utilitzant la mostra de persones immigrants enquestades a l'Encuesta Nacional de Inmigrantes de 2007, aquest informe identifica les variables que expliquen la diferent posició socioeconòmica assolida per la població immigrant resident a Catalunya.